This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

UC-NRLF
$B 136 013

Digitized by Google

IN MEMORIAM
Einar Fosselius

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

SIGNOR ORIG
CH NÅGRA ANDRA HE
AV
FRANK HELL

Digitized by Google

Digitized by Google

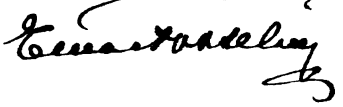

MIN VÄN SIGNOR ORIGONI OCH NÅGRA ANDRA HERRAR

Digitized by Google

Digitized by Google

FRANK HELLER

MIN VÄN SIGNOR ORIGONI

OCH NÅGRA ANDRA HERRAR

MED VIGNETTER AV
EINAR NERMAN

A.-B. DAHLBERG & CO:S FÖRLAG
STOCKHOLM

Digitized by Google

Copyright 1917
by A.-B. Dahlberg & Co:s Förlag, Stockholm

In Mem. Einar Fosseen

STOCKHOLM 1917
SVENSKA TRYCKERIAKTIEBOLAGET

Digitized by Google

PT9875
S4M5

Fru Marie Larsen

i vars hem signor Origonis
vän verkligen fann vänner,
dediceras denna bok.

M631719

S

Digitized by Google

Digitized by Google

SIGNOR ORIGONIS
WHISTSPEL

Digitized by Google

Digitized by Google

SIGNOR ORIGONIS WHISTSPEL.

— Livet, signor, sade min vän greve Orfeo Origoni, har både sina goda och sina dåliga sidor. Den som förnekar det är ett dumhuvud.

Jag hade gjort den italienska ädlingens bekantskap en afton på en tvivelaktig lokal i Marseille. Det var ett sjunde klassens café chantant i en källarvåning, som icke låg mer än fem minuters väg från huvudgatan La Cannebière och därför kunde anses relativt ofarligt. Jag har glömt namnet på lokalen, och att skriva till greve Origoni och fråga honom lönar sig inte med hänsyn till den långsamma och osäkra postgången på franska Guiana, där greven sedan september 1913 under franska statens överinseende utbildar sig till plantageodlare. För resten gör namnet på lokalen ingenting till saken. Men läsaren kan efter det sagda lättare förstå min häpnad över att på ett dylikt ställe träffa en illuster

Digitized by Google

ättling av det grevliga huset Origoni, om vars existens jag likväl dittills svävat i okunnighet. Greven, som var mycket magerlagd och liknade president Wilson, var en man med stor världserfarenhet; och trots min plebejiska härstamning roade det honom att om aftnarna vid en butelj lantvin ge mig en inblick i sitt livs upplevelser. De voro brokiga och gåvo honom anledning till många reflexioner och maximer.

— Livet, upprepade greve Origoni, liknar icke den dåraktiga överheten i mitt hemland som vill att alla skola ha samma anlag, och som driver sina bästa söner i landsflykt i stället för att utnyttja deras måhända alltför eldiga naturell. Jag själv, signor — vid tillfälle skall jag berätta er om min geniale farfader och hans öde — jag själv är ett exempel på klokheten i denna politik. Haha! Ni ser mig här utan betjäning, utan några som helst av de yttre tecknen på min börd, ja, stundom tvungen att vädja till späckhökares och kryddkrämares tillitsfullhet! Och jag är en Origoni! Och — men min blygsamhet förbjuder mig att tala om mina naturanlag. Nog sagt, att de icke passade överheten i mitt hemland. Haha! Låtom oss dricka.

Digitized by Google

Nej, signor, livet vore otänkbart, om det skulle dirigeras av den italienska staten. Livet tolererar alla slags typer, och om jag icke misstar mig, finns det en engelsk lärd, som framställt en teori härom och förklarat tillvaron genom kampen mellan dessa typer. Jag är väl bevandrad i vetenskap och litteratur, i trohet till min familjs traditioner, och jag tycker mig med säkerhet ha läst att en dylik teori för någon tid sedan framställts av en engelsman vars namn började på D eller G. Tyvärr har jag glömt det.

— Jag har själv träffat alla sorters typer under de vidsträckta resor jag gjort för att inhämta kännedom om världen och människorna. Många odugliga, dömda att gå under genom sin brist på intelligens och god karaktär, men även många som haft alla betingelser för sig och dock icke lyckats. Ty vad äro goda förutsättningar annat än insatser i det stora spelet? Corpo di Baccho, jag minns personer, vilkas dårskap skulle synts bestämd att störta dem i fördärvet och för vilka allting gått väl, liksom endast på grund av deras dumhet. Jag minnes en, en landsman till denne engelske lärde, som jag talade om. Han hette Tarkington, och jag träffade honom på en

Digitized by Google

ångare mellan Manila och San Francisco. Vill ni beställa ännu en butelj lantvin, signor, skall det göra mig ett nöje att berätta er om honom . . . På eder välgång!

Denne Tarkington var en lång ung man, med ett ansikte så benhårt och kantigt som pjäsernas ansikten i ett schackspel. Jag räckte honom knappast till skuldran, och när jag såg hans armar vid ett tillfälle i början av vår resa, ryste jag vid tanken på att vi skulle kunna bli ovänner och komma i slagsmål. Men när båten kommit ut till havs — det var en lastångare, kallad *Ciudad de Colon,* och kaptenen och besättningen voro spanska — när vi väl kommit ut till havs, visade det sig, att denne Tarkington och jag voro de enda passagerarna ombord, och vad var då att göra annat än att föreställa sig för honom och stifta bekantskap för resan, som skulle vara i över två veckor?

»Mitt namn», sade jag till denne Tarkington, »är greve Orfeo Origoni, från Italien, signor, om ni ej redan känner min släkts namn.»

»Konstigt nog gör jag det inte», sade han. »Mitt namn är Tarkington, från London.»

Digitized by Google

Jag räckte honom handen, vi hälsade hövligt på varandra, och jag började berätta honom om mig själv, i tanke att han skulle göra detsamma om sig, så att jag finge veta vem han var. Då han icke gjorde det, föreslog jag, följande min gästfria natur, att vi skulle dricka ett glas vin; jag ville se, om icke detta lossade hans tunga. Tarkington sade kort, att han endast drack whisky, och jag gick honom till mötes i denna punkt. Vi fingo whisky och sodavatten upp i rökhytten, som var stor som en fågelholk, och vi drucko. Men icke ens detta lossade Tarkingtons tunga till att säga annat än: *good luck*. Förgäves ödslade jag på honom alla de engelska ordlekar och anekdoter, jag lärt mig på mina resor. Därpå åto vi middag och Tarkington återgick i tystnad till whiskyn, vari jag aktade mig att följa honom. Mer än en gång hade jag druckit för mycket av denna engelska dryck och nästa morgon känt dess järnhand kring mitt huvud. Tarkington drack glas på glas, utan att det kom mer liv i hans ansikte eller hans konversation. Till slut öppnade han munnen, dock icke för att tala, utan för att gäspa; men när kaptenen en stund senare såg in i hytten, som var

Digitized by Google

full av Tarkingtons piprök, sade han äntligen någonting:

»Spelar ni kort, kapten?»

Jag spratt till, ty min reskassa var ej så stor som jag kunde ha önskat, och jag har ständigt följts av en tur i kortspel, som i mitt hemland givit föraktliga dumhuvuden anledning till påståenden, vilka äro alltför tydligt inspirerade av avundsjukan för att jag ens skulle vilja antyda dem. Men det var med tillfredsställelse, jag hörde Tarkington ställa denna fråga till kaptenen, som grinade med hela sitt svartmuskiga ansikte och skyndade sig att säga ja.

»När jag säger kort, menar jag whist», fortsatte Tarkington, synbarligen ansträngd av så mycket talande. »Whist är mitt enda spel. Spelar ni whist, kapten, så kunna vi få en träkarl, om greven här känner spelet.»

»Jag känner det», skyndade jag att säga, fastän jag var besviken; ty ehuru jag för säkerhets skull lärt mig alla kortspel, är whist icke ett spel efter mitt sinne. Men kaptenen skakade melankoliskt på huvudet och stirrade på Tarkingtons kråsnål, vilken den slyngeln väl hoppats skola vinna av honom i något hasardspel.

Digitized by Google

»Jag kan inte spela whist, señor», sade han, »men poker eller —»

»När jag säger kort, menar jag whist», avbröt Tarkington honom tvärt och blandade sig en ny whisky. Kaptenen hängde kvar i dörren med ögonen på kråsnålen; men efter att hava betraktat Tarkingtons benhårda ansikte några minuter, drog han sig iväg med en suck.

Jag satt i mitt soffhörn mitt emot Tarkington och funderade. Vad var att göra? Till att konversera ytterligare med denna benstaty kände jag ingen lust; men tiden var odrägligt lång, och tanken på att kunna föröka min reskassa lämnade icke mitt sinne någon ro. Denna tanke vandrade fram och åter i mitt huvud som en skyttel i en vävstol, och till slut fick jag en idé, just som Tarkington för andra gången på aftonen öppnade sin mun. För att gäspa, signor, det säger sig självt.

»Mister Tarkington», sade jag, »skulle inte vi två ensamma kunna spela whist?»

Han betraktade mig en stund med sina orörliga fiskögon, under det han hämtade kraft till att tala. Till slut sade han:

»Med två träkarlar, menar ni?»

Digitized by Google

»Just så», sade jag och gladde mig invärtes, ty huru mycket större chanser ges det inte för en skicklig spelare med två träkarlar!

»Men vi lägga endast upp den ena», sade Tarkington, som tydligen funderade starkt, medan han sög på sin pipa.

»Som ni vill», sade jag; ty om den ena träkarlen eller båda lades upp, var mig alldeles likgiltigt. Jag skulle nog i alla fall veta att inse hur korten sutto. »Som ni vill, mister Tarkington.»

»Gott», sade Tarkington utan vidare. »Och vilken poäng? Jag gör er uppmärksam på att jag är en god spelare.»

»Föreslå den själv», sade jag. »Pengar spela, madonnan vare lov, icke någon roll för mig på denna resa.»

Det var sant, ty uppriktigt sagt tror jag inte jag hade tjugo amerikanska dollar i fickan.

»Skola vi säga en dollar poängen?» sade Tarkington och såg på mig. »Eller finner ni det för högt?»

»På intet vis», sade jag. »Låt oss ringa efter kort.»

Vi ringde efter kort, och spelet började.

Digitized by Google

Nåväl, signor, jag vill icke trötta er med att föra protokoll över vårt whistspel, ty det visade sig snart, att Tarkington, som han sagt, var en god spelare, och vad mera är, en ytterst skarpögd sådan. Jag gjorde ett eller två beklagliga små misstag i utspelet, ty jag hade naturligtvis svårt att hålla tankarna vid det ointressanta spelet, och Tarkington korrigerade dem blixtsnabbt— till min stora glädje, eftersom de möjligen skulle kunnat medföra någon fördel för mig. Men vid ett-tiden på natten blev det mig för enformigt. Jag hade vunnit tio eller elva dollar på fyra timmars spel! Jag reste mig upp och sade:

»Mister Tarkington, ni ursäktar säkerligen, om jag går till sängs? Jag är en smula trött.»

»Det var tråkigt», sade han, och för första gången såg jag en smula liv i hans ögon. »Jag finner spelet synnerligen intressant.»

»Jag också», sade jag av artighet, »men jag är trött.»

Tarkington funderade en minut, medan han betalade sin förlust, och tycktes få en idé.

»Skall jag övertaga era kort också?» ropade han.

Digitized by Google

»Övertag alla korten och roa er bäst ni kan», sade jag och gick med en gäspning, som var värdig denne engelsman.

Vad jag nu skall berätta er, signor, kommer att förefalla er otroligt och måhända osannfärdigt, trots att ni hör det av mig; men om så är, är det endast därför att ni aldrig träffat den typ som Tarkington representerade. Men, minns vad jag sade er: livet tolererar alla typer, även sådana som Tarkington, fastän man skulle tro att deras dumhet skulle bereda deras ögonblickliga undergång. Ty hör! Vad tror ni skedde nästa morgon, då jag kom upp på däck före frukosten? Tarkington steg ut ur rökhytten med ett upphetsat uttryck och kom fram till mig.

»Jag beklagar er som gick», sade han. »Jag har sällan varit med om ett så intressant spel i mitt liv.»

»Det gläder mig», sade jag. »Hur länge spelade ni för er själv?»

»Jag har spelat tills nu», sade han, »men jag spelade icke blott för mig själv. Ni torde erinra er, att ni gav mig tillåtelse att spela för er också.»

Jag stirrade på honom, till all lycka för häpen att kunna säga ett ord. Var han galen?

Digitized by Google

»Och ur den synpunkten», sade Tarkington, »kan jag endast gratulera er. Enligt protokollet, som ni ser här, och som jag fört med yttersta noggrannhet, har ni —»

»Signor», lyckades jag äntligen ropa, »vad menar ni?»

»Enligt detta protokoll, som ni kan helt förlita er på», sade Tarkington, »har ni vunnit 900 poäng. Ni har haft en enastående tur med korten. Två gånger var spelet något tvivelaktigt, men som jag tror, spelade jag det korrektaste. Kan ni ge tillbaka på två engelska hundrapundsedlar?»

Jag stirrade på honom utan att kunna intala mig att jag var vaken.

»Vi spelade ju en dollar poängen som ni minns», sade Tarkington. »Och niohundra dollar blir 180 pund, inte sant?»

»Jo visst», mumlade jag, »jag har dessvärre inte nog på mig för att ge tillbaka, men kassören kan säkerligen växla.»

Sådant, signor, var resultatet, så sant alla helgon vare mig nådiga, av Tarkingtons och mitt första spelparti! Skulle ni tro att en sådan dumhet kan existera hos en människa utan att bringa

Digitized by Google

henne i ögonblickligt fördärv? Vem tror ni var gladare den morgonen än jag? Jag visste mig aldrig ha träffat en sådan dåre som Tarkington, och det är möjligt att jag lät denna åsikt framskymta i mitt sätt mot honom, vilket jag ångrar än i dag, ty det beredde mig tre månaders förfärligt liv bland vilda människor utan hyfsning eller kultur. Ja, det är möjligt att jag var alltför överlägsen i mitt sätt mot Tarkington och alltför satirisk i vad jag sade till honom. Han sade aldrig någonting, men efteråt har jag förstått vad han tänkte. Och när vi seglat i nio eller tio dagar och just kommit i höjd med en ögrupp, vars namn jag glömt, trots att jag bebott den i tre månader, tog han sin hämnd.

De föregående dagarna hade vi endast spelat ordinär whist med två träkarlar, varvid jag vunnit en smula; sitt spel för både min och sin räkning gjorde han icke om, trots mina uppmaningar därtill. Jag dåre! Den morgon då vi just befunno oss i höjd med den sista av öarna, vars namn jag glömt, kom jag upp på däck, och ur rökhytten kom Tarkington rusande mot mig.

»Greve, jag beklagar er som gick så tidigt till sängs i går! Jag har aldrig varit med om så intressant spel som i natt.»

Digitized by Google

»Jag gratulerar er», sade jag och beredde mig att ge tillbaka på hans engelska sedlar. »Ni spelade för mig också?»

»Ja, och ni har förlorat 1200 poäng. Ni har haft en fantastisk otur. Här är protokollet.»

Jag stirrade på honom.

»Vad menar ni? Tror ni att jag bryr mig om ert protokoll?»

»Vad menar ni?» sade han och knep hop sina magra läppar.

»Vad jag menar? Att ni kan kasta det där protokollet, som ni kokat ihop, i sjön. Jag intresserar mig inte för det.»

»Förstår jag, att ni vägrar göra upp er spelskuld?»

»Spelskuld! Hur vågar ni tala om en spelskuld i ett spel, där jag icke varit närvarande? Om jag inte föraktade er för djupt, skulle jag kasta er efter ert protokoll.»

Jag ryckte från honom hans pappersstycke och slungade det över relingen utan att se på det. Tarkington blev grå som aska i ansiktet, kastade av sig rocken och kavlade upp skjortärmarna över sina förfärliga armar.

Digitized by Google

»Är ni färdig?» sade han.

Jag stirrade på honom med allt det förakt jag kände för honom i blicken.

»Gör er inte löjligare än ni är», sade jag, och pang !— den brutale pultronen! — hade jag en boxstöt under hakan, som berövade mig förmågan både att tala och tänka och lät mig se flera stjärnor än Schiaparelli i alla sina teleskop. Jag föll i däcket, och det första jag hörde, när jag åter hörde något, var Tarkingtons röst:

»Så fort ni kommer på fötterna, börja vi igen.»

Madonna santissima, vad jag låg stilla. Jag såg genom ögonlocken, hur Tarkington hämtade sig en stol och satte sig ned för att vänta. Solen brände ned på mig, och jag led outsägliga kval. Men så fort jag rörde på mig, reste Tarkington sig från stolen och blottade armarna, färdig till angrepp. Timme efter timme kröp fram och tycktes mig en evighet. Det var en förfärlig förmiddag. Äntligen vid ett-tiden reste Tarkington sig från stolen och gick med ett rått skratt till matsalen. Som en pil var jag uppe, dock endast på knä, för den händelse han skulle komma tillbaka oförberett; och på knä tog jag, en Origoni, mig bort till kaptenens hytt. Jag

Digitized by Google

berättade vad som hänt, och den spanske skurken skrattade mig i ansiktet utan vidare.

»Han kommer att slå er, så fort han ser er, och ni står på benen», sade kaptenen. »Jag känner engelsmännen.»

»Men du gode Gud», ropade jag, »jag kan då inte krypa runt på skeppet hela dagen! Och min hytt är varmare än en bakugn. Och vi ha en vecka igen till San Francisco!»

»Ja, och där får ni svårt att ta er omkring krypande», sade den skurken med ett nytt skratt. »Där kommer han att prygla upp er kontant!»

»Men vad skall jag då göra? Vad skall jag då göra?»

»Jag kan sätta er i land på ön där borta, om ni vill», sade han med ett grin. »Jag skall göra det billigt. Femtio pund.»

»Är ni galen?» ropade jag; men ack, vad hade jag för val? Minnet av den eländige Tarkingtons armar förföljde mig som en spöksyn, och med blödande hjärta måste jag ge den usle spanjoren femtio pund av dem, som jag vunnit från Tarkington den första natten, för att han lät ro mig i land med mina saker på den lilla ön,

Digitized by Google

medan Tarkington åt lunch. Just när jag kommit i land, såg jag Tarkington komma upp på däck. Han och kaptenen pratade, och jag såg dem skratta och gestikulera in mot mig, som kokande av förbittring stirrade ut mot *Ciudad de Colon* med händerna knutna mot Tarkington, så länge jag kunde se den uslingen.

Och på denna ö, vars namn jag glömt, måste jag tillbringa tre månader i en palmhydda, utan annat sällskap än en skara svarta kannibaler och en luthersk missionär, som ville bibringa dem hyfsning trots att han själv icke en gång kunde spela kort. Äntligen lade en liten kofferdist till vid ön, och jag avreste med den, sedan jag övertygat mig om att Tarkington ej var ombord.

Ja, signor, som jag redan sagt er, livet tolererar alla typer i motsats till överheten i mitt hemland. Stundom, när jag tänkt på Tarkington, har jag undrat, om icke toleransen är allt för stor mot vissa av dem — men cospetto, man får taga de dåliga sidorna med de goda. Låt oss dricka för människosläktets förbättring och er välgång, signor.

Digitized by Google

SIGNOR ORIGONIS
FARFADER

Digitized by Google

Digitized by Google

SIGNOR ORIGONIS FARFADER.

— Min farfader, signor, sade greve Orfeo Origoni en afton i augusti till mig, var en underbar man. Ni ser alla människorna här i Monte Carlo som tro att de kunna vinna pengar... haha! Vinna! Det förstås, de kunde vinna om de komme till rätta personen för att få hjälp — men vänta på det! Haha! Hellre vilja de förlora sina pengar på sin egen fason. Och tänka sig att *jag,* att om de kommo till *mig* — men ni känner mig och vet vad mitt system är värt. En dag — men det var om min farfader jag ville berätta er.

Min farfader, greve Camillo Origoni, var en underbar man, en trollkarl. Han vann över en miljon med *sitt* system.

Över en miljon — nå, ryck inte på axlarna, signor. Det var inte här i Monte Carlo han vann

Digitized by Google

dem. Det var i Italien för nära sextio år sen. Inte i Bordighera eller San Remo — är ni tokig? I de usla imitationerna av Monte Carlo! Just troligt! Vinner ni mer än tvåtusen lire där och inte spelar bort dem strax, kör man er på porten och tar ifrån er ingångskortet. Idioter! Idioter! — men det var om min farfader jag ville berätta er.

Jag har redan sagt er att min farfar, greve Camillo Origoni, var en underbar man, en genial man. Ni har spelat här i Monte Carlo, signor, ni är alltså filosof; alltså kommer ni icke att förvåna er, då jag säger er att världen stod kall gentemot min store farfader, greve Camillo Origoni. Kall som vintern i ert fosterland, kall som direktionen nere i kasinot, då ni begär ett reseunderstöd för andra gången. Ah, man blir filosof med tiden, man resignerar, man lär sig inse att världen styres av den obevekliga dumheten. Och vad återstår när man hunnit så långt att man inser detta? Att söka begagna sig av denna dumhet, förvisso ger ni mig rätt däri. Och eftersom ni gör det, skall ni glädja er desto mera åt den framgång varmed min store farfader, greve Camillo Origoni, bekämpade den

Digitized by Google

mänskliga dumheten och riktade sig på dess bekostnad.

Tvivelsutan har ni sett i kasinot att vi italienare äro begivna på spelet, men om ni icke varit i Italien vet ni ändå icke till vilken grad spellusten behärskar mina landsmän. Skada blott att de icke, då de komma hit till Monte Carlo — nåja, det gör detsamma. Hemma i Italien ha vi ett statslotteri — ni vet det? Måhända vet ni ändå icke hur det är inrättat. Tro icke, att de är som de tyska eller spanska lotterierna, där man har hundratusen lottsedlar med nummer i följd. Nej, hos oss är det helt annorlunda. Vi ha blott nittio nummer att välja på, från ett till nittio. Man spelar hos en kollektör, och man gör sin insats antingen på ett enkelt nummer eller på en kombination av nummer, högst fem. Vad man vill sätta, får man själv bestämma. Den fattige sätter en lira på ett nummer, den rike sätter hundra, men alla sätta. Dragningsdagen kommer, och *ecco,* man belönas i proportion till sin djärvhet. Fem nummer dragas av de nittio, som äro för handen, och vinsterna på dessa nummer utbetalas. Har man satt på ett enda nummer som föll ut, får man tio gånger

Digitized by Google

insatsen; har man gissat rätt på två av de utfallande numren — en *amb* kallas det — får man femtio gånger insatsen; tre, fyra eller fem, och man vinner i ständigt stigande proportion. Och ännu större blir vinsten, om man dessutom spelat på den bestämda ordning i vilken vinstnumren skulle komma, så att man till sist, om man både gissat nummer och ordningsföljd rätt, med en sats på tio lire vinner ett belopp av trehundrafemtiotusen.

Tror ni många vinna dem, signor? I så fall har jag bedömt er karaktär illa.

Men på min store farfaders tid fanns det en sak till i spelreglerna, ännu ett lockbete utlagt för den mänskliga dumheten. Det var två saker som man visste att folket gärna ville. Den ena var att få sätta ända in i sista minuten, eftersom lyckan eljest kunde vända sig; den andra skall jag förklara er litet utförligare, eftersom det delvis var på den som min store farfaders, greve Camillo Origonis, geniala plan kom att baseras.

Ser ni, signor, på den tiden fanns det inte något gemensamt statslotteri som nu; man drog i alla de större städerna i Italien, i Milano, i Tu-

Digitized by Google

rin, i Pisa, i Rom, i Neapel, efter vartannat i en oupphörlig följd. Och följaktligen kunde en invånare i Rom spela på den kommande dragningen i Neapel; en borgare i Pisa på den i Florens eller Rom och så vidare i det oändliga.

Nu är jag färdig att tala om min geniale farfader, greve Camillo Origoni, och det sätt varpå han vann mer än en miljon genom sitt system. Tro ej att det gick utan vidare för honom. Vad har jag redan sagt er om världens kyliga mottagande av stora och snillrika män? Min farfader fick röna detta mottagande i fullt mått. Han föddes på vår familjs stamgods, Castel Origoni i Apenninerna nära Florens — det var i sista minuten, om han ville bli född på detta historiska ställe, ty en månad senare beslagtogs slottet av min farfars fars fordringsägare, efter ett hjältemodigt motstånd från min farfars far och hans två sista trotjänare. Ah — berättelsen därom går ännu i Apenninerna nära Florens. I fjorton dagar kämpade de mot de belägrande uslingarna och sju av min farfars fars fordringsägare sågo aldrig mera dagsljuset. Tyvärr gjorde ej heller han själv det — man satte honom i fängelse på livstid. Tänk er, signor, i

Digitized by Google

fängelse! Ha! Men berättelsen om min geniale farfaders ungdom kan icke intressera er. Vet blott, att han blev tredje sekreterare hos ärkebiskopen av Pisa, sedan han i sitt tjugufjärde år hastigt nödgats lämna den stad, som sett hans barndoms oskyldiga lekar. Hans eminens fattade ett livligt tycke för min geniale farfader och behöll honom i sin tjänst i flera år — jag tror fyra eller fem. Säkerligen skulle han behållit honom ännu längre, om icke olyckan velat annorlunda: min store farfader gjorde ett medgivande åt sin livliga, geniala natur och lånade en summa, en ren obetydlighet för en man i hans ställning, ur hans eminens' kassaskrin. Tyvärr upptäcktes det av andre sekreteraren, innan min farfader hunnit gottgöra allt, såsom hans avsikt säkerligen var. Hans eminens, som hyste en helt naturlig vördnad för min farfaders geniala begåvning och det stora namn han bar, förjagade honom ur sin tjänst under utbrott av en sinnesrörelse, som han knappt kunde behärska. Tårarna strömmade utför hans ansikte vid avskedet, enligt vad min farfader berättat mig som barn, och han mumlade:

Digitized by Google

— Gå, Origoni, gå, lämna Pisa, tag detta som ett sista minne, och låt oss aldrig, aldrig återse varandra!

Så nobelt skildes dessa båda sanna ädlingar åt, och med hans eminens' avskedsgåva på fickan drog min farfader först till Genua och efter en kort vistelse i denna stad till Milano, där man mottog honom med den respekt han stora namn krävde. Och i Milano var det som han gjorde sin kolossala vinst.

Med den frikostighet som var honom egen, hade min farfader ej kunnat spara på de pengar han fått av hans eminens, och jag tror ej heller att summan var stor ifrån början. Följaktligen hade han knappt varit mer än en halv månad i Milano, förrän han insåg, att han inom kort, därest intet oväntat inträffade, skulle bli nödsakad att leva på ett sätt, som föga anstod hans namn. Han hade knappt mer än fyrtio *scudi* på fickan — tvåhundra lire. Vad äro tvåhundra lire, om ej ett det bräckligaste värn mot nöd och umbäranden, som föga ägna sig att uthärdas av en ädling? Så tänkte min geniale farfader och han började se sig om efter utvägar att föröka dessa fyrtio *scudi*. Men

Digitized by Google

hur kall är icke världen mot det unga geniets försök att göra sig erkänt! Min farfader gick till en spelhåla i närheten av katedralen för att föröka sina fyrtio *scudi*. Det var ej långt ifrån att han fått lämna denna lokal med förlust av både sina *scudi* och sitt liv, så uppfattade man hans spel i den eländiga hålan. Han blev utkastad, signor, utkastad! — gudi prisat med sina penningar i behåll, och han började gå genom gatorna i Milano, utom sig av raseri över människornas dumhet. Till slut stannade han i en gränd i den nordöstra delen av staden och stirrade ut över landskapet. Månen sken på alpsluttningarna, och plötsligt glimtade det till borta i nordost. Min farfader spratt till. Ah — det var bara reflexen från någon ruta uppe i Bergamo... Och i samma ögonblick som min farfader gjorde denna reflexion, slogs han av en kolossal idé, och den genialiska plan föddes i hans hjärna, som var bestämd att giva en så oerhörd vinst.

Ah, signor, det var med dansande steg, som min farfader vandrade hemåt genom gatorna i Milano! Sådan var sinnets makt över det yttre hos denne beundransvärde man, att han med ens

Digitized by Google

glömde den ställning han befann sig i, de fattiga fyrtio *scudi* som skilde honom från hungersnöden, den behandling han rönt på spelhålan, allt, för den snillrika plan som fötts inom honom, medan han stirrade mot Bergamo och såg månglimten på fönsterrutan där uppe!

Följande dag var min farfader uppe med solen och väckte sin betjänt Giacomo — ty naturligtvis reste han ej utan betjänt — redan klockan halv åtta. Han hade ett långt samtal med Giacomo, och de begåvo sig tillsammans ut i staden. Min farfader gjorde några inköp i en spegelaffär — Milano är berömt för sina glasvaror — och tog därpå med Giacomo plats i diligensen, som förde resande till Bergamo — betänk, att detta var före järnvägarnas och telegrafens tid! Haha! Ja, just före *telegrafens!* Bliv ej förvånad över min munterhet, den har sina orsaker! Hade telegrafen varit uppfunnen, hade min farfaders plan varit lika onyttig som diligensen sedan järnvägarna införts. Haha! Ja, just lika onyttig och gagnlös. Hahaha! Vänta, ni skall strax få se, att jag ej viker från ämnet.

Min farfader och Giacomo togo alltså till Bergamo. Min farfader beså denna stad från den

Digitized by Google

ena ändan till den andra och gick in i ett hus i övre delen av densamma — ni vet måhända, att Bergamo ligger på alpsluttningarna, flera hundra meter högre än Milano. I detta hus fann han en gammal kvinna, som ej gjorde några ceremonier för att uthyra ett litet rum i översta våningen till Giacomo. Min farfader betalade två *scudi* i hyra för Giacomos räkning, gav Giacomo själv fyra *scudi* samt många förmaningar och återvände till Milano.

Fyra dagar förflöto, det hände ingenting ute i världen, och knappast någon i Milano fäste sig vid att min farfader plötsligt tycktes ha blivit rousseauan, såsom hans fader varit före honom uppe på sitt slott i Apenninerna, nära Florens. Dagen genom vistades min farfader i utkanterna av Milano, noga iakttagande himlen mot nordost... Hade han blivit meteorolog? Ville han tävla med Schiaparelli? Haha, signor! Haha! Tro ej, att min geniale farfader eftersträvade den tunna och lätt förvissnade lagerkrans vetenskapen skänker sina alumner! Tro icke detta om honom! Hans geni gick i andra riktningar. Vad han studerade på himlen i nordost var några svaga ljusglimtar som regelbundet upprepades... Blink, blink-

Digitized by Google

blink, blink-blink-blink, dansade ljusglimtarna på himlen ... Det var som om de övade sig i att tala ett språk ... Och när de upphörde att dansa på himlen, fortsatte de att glimta i min store farfaders själ. Men där hade de färgen av guld!

Fem dagar efter min farfaders resa till Bergamo, var det dragning i lotteriet där. Denna dragning ägde rum klockan ett på dagen. Ni minnes ännu, vad jag sade er om lotterispelet i Italien och dess egenheter på denna tid? Mellan Bergamo och Milano var det då tre timmars resa. *Telegrafen* var icke uppfunnen, och följaktligen tilläts man i Milano att spela på dragningen i Bergamo ända till dess klockan slagit tre — så stort var lotteristyrelsens medgivande åt folkets vidskepelse. Följaktligen väckte det intet uppseende, då en man klockan två denna dag kom in hos en kollektör i Milano och ropade:

»Ah, jag har just haft siesta... Jag har haft en dröm, en underbar dröm... Signor, gör mig tjänsten att placera hundra lire, tjugu *scudi,* på numren 17, 89, 25, 26, 44, på dragningen i dag i Bergamo.»

»I denna ordning, signor?» frågade kollektören.

Digitized by Google

»Just i denna ordning», sade den främmande. »Min dröm var underbart tydlig. Just i denna ordning. Här är mitt namn och min adress.»

Han gick... Signor, ni anar måhända vem denne främling var? Det var min genialiske farfader och han kom direkt från utkanten av Milano, där han studerat vissa ljusglimtar, som utsändes av en spegel uppe i Bergamo... Klockan var två då han gjorde sin sats; den var halv sex — ty han gjorde sig ej för stor brådska — då han åter kom in hos kollektören och sade:

»Nåväl? Och mina nummer?»

Kollektören stirrade på honom som på en gengångare. Till slut sade han:

»Signor, er dröm är den underbaraste jag hört talas om i mitt liv. Den underbaraste, ja den otroligaste...»

»Alltså har jag vunnit? Mina nummer ha kommit?»

»Man drog klockan ett i eftermiddag i Bergamo, signor, och de nummer som utföllo voro 17, 89, 25, 26, 44...»

»I denna ordning?»

»Just i denna ordning, signor...»

»Och alltså har jag vunnit — — —»

Digitized by Google

»Tre millioner femhundratusen lire, signor!»

Haha, signor! Förstår ni? Förstår ni nu skälet till min farfaders resa till Bergamo med betjänten Giacomo. Till hans studier av himlen i nordost? ... Vad ljusglimtarna betydde! Sättet för hans vinst — ah, men när jag blott tänker på den, kokar mitt blod i mina ådror, och jag skäms över att vara italienare. Hur tror ni man behandlade denne store man? Tror ni man genast betalade honom den vinst han så väl gjort sig förtjänt av? Ah — då känner ni ej den italienska karaktären, så som jag — var glad däröver! *Miserabili! Coccioni!* Först vägrade man tvärt att utbetala vinsten, därpå, då min farfader ej förskräcktes av detta, sökte man pruta. Pruta! De hade funnit sin överman, de eländige! Allt, eller jag lämnar fosterlandet för att förkunna dess skam världen runt — det var vad min farfader svarade dem med armarna korslagda över bröstet. De grepos av förskräckelse, de höjde priset, intet hjälpte. Till slut gingo de in på att betala allt, men i små portioner, ty lotterikassan hade ej hälften av min farfaders vinstbelopp inne. Min farfader veknade; han ville ej se sitt land vanärat i onödan; han

Digitized by Google

mottog en million i avbetalning och beredde sig att få de återstående inom ett år. Då — ah, mitt blod kokar över ännu en gång vid tanken på människornas lumpenhet! Då var det som Giacomo ... Den eländige slyngeln hade redan fått över tusen lire för sin lilla delaktighet i min farfaders företag, över tusen lire, och så började han plötsligt bli påträngande. Min farfader behandlade honom med det förakt han förtjänade — törhända hade det varit klokare om han tagit mindre hänsyn till sin aristokratiska natur och större till människonaturens simpelhet ...

Ty den eländige Giacomo gick till lotteristyrelsen och berättade historien om spegelsignalerna i en förvrängd och lögnaktig form! ...

Min farfader — är han den ende store man, som det gått på samma vis, signor? — min farfader fick fly i hast, till Schweiz. Han räddade en del av millionen med sig och slog sig ned i Bern, där han grundade ett lyckligt hem. Törhända hade han kunnat bli helt lycklig i sitt nya fosterland, om ej tanken på de förlorade två och en halv millionerna frätt honom. Jag minnes från min barndom, hur han ständigt talade om dem med en röst som skälvde av rättmätig

Digitized by Google

harm... Så länge frätte tanken på dem hans hjärta att det brast. Han avled vid sextio års ålder med en sista förbannelse över den mänskliga dumheten och den eländige Giacomo.

Hans enda tröst, signor, var att styrelsen för statslotteriet satte den eländige Giacomo i fängelse på livstid!

Digitized by Google

Digitized by Google

SIGNOR ORIGONIS
KÄRLEK

Digitized by Google

Digitized by Google

SIGNOR ORIGONIS KÄRLEK.

Musiken spelade just de sista takterna av *Valse poudrée,* då den blonda damen, som signor Origoni ögonkurtiserat senaste halvtimmen, reste sig och svepte ut ur kaféet — jag minns inte vad det hette, men det låg vid rådhusplatsen i Mentone. Signor Origoni drog ett djupt andedrag och kastade bort den förhållandevis långa stumpen av sin långa italienska cigarr. Han tände en ny och vände sig till mig.

— Ni såg, att jag inte tände min virginia på nytt, sade han. Man tänker icke ideal och cigarrer två gånger.

— Jag tror mig ha läst det någonstans, sade jag. Var det tanken på detta eller på den blonda damen, som kom er att sucka?

Signor Origoni såg på mig innan han med sänkt röst och intensiv tonvikt sade:

Digitized by Google

— Jag avskyr blondiner! Jag hatar dem!

— Ni gör orätt, sade jag. Ni strider mot er natur. Alla mörka män dragas till blondiner som järnet till magneten. En man av er kulör borde svärma för albinokvinnor.

Signor Origoni fortsatte utan att höra på mig:

— Ah, grymma, grymma släkte som kallas kvinna! Vem har ägnat dig en trognare dyrkan än jag? Vem har sett dig i ett mera paradisiskt ljus, tänkt på dig med dygdigare tankar, drömt om dig med mera oskyldigt och dock eldigt sinne än den stackars landsflyktige ädlingen Orfeo Origoni? Och du har belönat mig på samma sätt som det fosterland, vilket varit det enda jag älskat mer än dig — varje gång jag velat nalkas dig, har du stött bort mig med hån! Icke utan skäl symboliserar man sitt fosterland i kvinnoskepnad.

Greven torkade tvenne tårar ur sina ögonvrår och styrkte sig med en klunk vin, innan han återtog:

— Ja, det fanns en tid då jag kände mig dragen till de sköna blonda kvinnorna. Jag tillbad dem på samma sätt som de blonda madonnor av

Digitized by Google

Tizian vilka det är mig förmenat att se i de italienska gallerier där de hänga. Deras hår var för mig spunnet solljus, deras vita hud det yttre tecknet på deras oskuld, och när jag såg in i deras blå ögon, darrade jag av fruktan att grumla deras rena djup med mina blickar. Ah! så älskade jag de sköna blonda kvinnorna, och så tänkte jag om dem, till dess jag mötte den, som avslöjade deras falskhet för mig och så när skaffade mig fem års tukthus. Kan ni ana vad det var som räddade mig från att bli ett offer för denna djävul i kvinnohamn? Ni kommer att stirra på mig, då jag säger det, Det var intet annat än en av de långa italienska cigarrer, som jag alltid röker.

Ni vet att jag besökt de flesta land i världen och däribland även ert eget för att skaffa mig insikter i människornas seder, och det är ett studium som stämmer till mildhet. När man ser det som är vanvett i Europa vara regel på Nya Zeland, anar man att ingendera åskådningen är ofelbar. Man rycker på axlarna, man blir filosof. Men hur mycket jag än strävat att sätta mig in i allt, finnes det två saker som alltid skola bjuda mig emot, och ni får förlåta mig,

Digitized by Google

om den ena är något som finnes i ert eget land. Aldrig, aldrig kommer jag att förstå era landsmäns plägsed att från morgon till afton dricka en söt, gul vätska, vars namn är er mera välbekant än mig, såsom jag vid mitt besök i Sverige nödgades göra det. Hur sade ni? Punsch? Ja, jag tror att det var så man benämnde denna dryck; men jag minnes bättre dess förfärliga verkningar än dess namn. Dock, den motvilja, som detta svenska nationalbruk väckte hos mig, var ett intet mot vad jag kände, då jag såg amerikanarnas slaveri under sina kvinnor.

Har ni varit i Amerika? Inte? Jag råder er då: res aldrig dit. Tusen gånger bättre, att ni blir slav av den gula drycken i ert hemland, än att ni reser till Amerika och kommer i de amerikanska kvinnornas ok! De äro fruktansvärda. De fordra allt och ge ingenting i utbyte. Hälsar en främling av misstag på dem på gatan, stämma de honom inför rätta och låta honom betala ettusen dollars i böter. Vågar man trycka deras hand, eller se dem in i ögonen, blir man satt i den elektriska stolen. Och likväl måste man medge att de med detta avskyvärda inre ha ett visst yttre behag, och det

Digitized by Google

är detta som gör dem dubbelt farliga. Hur rätt hade inte den italienske teolog som sade: kvinnan är som de fällor jägaren sätter i skogen; för de dumma djuren sätter han en grov, knappt överskyld fälla; ju finare bytet är, dess bättre döljer han gillret under blommor och blad av oskyldigt utseende. — Trots att jag på förhand kände dessa amerikanskors karaktär, var jag icke långt ifrån att fångas i deras fälla, och vad var lockbetet? En vit hud, två blå ögon, ett hår så blont som solsken.

Jag såg henne första gången vid en badort ej långt från Newyork, där hon om aftnarna i balsalen visade sina vita axlar och om förmiddagarna på strandbrädden allt vad som för övrigt lämpade sig att visas. Det var på strandbrädden jag först såg henne. Hon låg på rygg i sanden i en ljusgrön badtoalett och flirtade med sex eller sju unga herrar på en gång, och på de unga herrarnas ansikten syntes det, att de voro färdiga att kyssa hennes fötter. Vid madonnan, jag var själv färdig att göra det! Och stora yttre hinder funnos icke, ty hon hade knutit av sig sina sandaler och lekte med sina bara tår i den varma sanden. Hennes gula hår var en glo-

Digitized by Google

ria kring hennes huvud. Ah, corpo di Baccho, när jag tänker på detta, är jag nära att förlåta henne allt vad hon gjorde mig. Sådana äro vi män; endast handen, som ger oss nådestöten är vacker, kyssa vi den med våra sista krafter.

Jag skyndade att fråga de amerikanska vänner, jag var i sällskap med, vad hon hette. En av dem, en ung fru av god familj, smålog spefullt och sade:

»Ah, ah, greve! Ni har ögonen öppna för den vackra miss Burnham från Boston! Ni är inte ensam om det — men gör ni hennes bekantskap, så glöm bara inte att hålla ögonen öppna hela tiden.»

»Vad menar ni?» sade jag. »Hon är en ängel. Har ni sett sådant hår och sådana blå ögon?»

»Hon vet av att hon har dem», sade den unga frun. »Men hon vet också av vad hon inte har.»

»Och vad är det?» sade jag.

»Pengar! Pengar med eller utan en titel.»

Jag ryckte på axlarna åt detta kvinnoförtal, så typiskt för släktet, och beslöt att till varje pris bli bekant med den vackra miss Burnham. Hade

Digitized by Google

jag vetat det pris denna bekantskap nära nog skulle kosta mig — men ni får strax höra därom.

Ödet var grymt mot mig de närmaste dagarna. Alla mina försök att göra miss Burnhams bekantskap voro förgäves. Ingen av mina vänner kände henne eller hennes »set», som de säga därute. Dag efter dag vandrade jag i mina bästa kläder förbi den plats på stranden, där miss Burnham plågade sina kavaljerer som vivisektorn sina offer. Jag spände ut bröstet och rätade ryggen i det jag gick förbi henne och med ögonen sökte jag översätta *Io ti amo* till ett språk som hon förstod. Förgäves; hon betraktade mig med likgiltigt uppskjutna ögonbryn om hon betraktade mig alls. Tyvärr vågade jag icke uppträda i baddräkt inför henne, ty ehuru jag långt ifrån är svag, är min kroppsbyggnad icke så herkulisk, att den kunde ha imponerat på henne bland alla dessa skamlöst avklädda unga giganter, och i vattnet är jag dömd att drunkna, om jag saknar en god korkdyna. Mina amerikanska vänner, som lade märke till min nedslagna stämning, anade orsaken och skämtade på sitt godmodiga vis däröver.

Digitized by Google

»Greven ser ut som Romeo vid graven», sade de. »Den stackars fan blir tunn som en spik, om inte någon presenterar honom för Julia snart! Är godset i ordning för att mottaga bruden, greve? Det blir ni själv som får betala bröllopet!»

Så skämtade dessa goda människor, och en vacker dag sade den unga frun, som jag redan talat om:

»Slå henne ur hågen, greve. Tro mig, det är inte guld, allt som glimmar.»

Jag såg på henne med en mörk blick.

»Och det är bara guld som glimmar, som kan fängsla Alice Burnham. Jag hörde senast i dag att hon lär vara i en förtvivlad siutation, så överlupen är hon av skulder.»

Jag tystnade henne med en gest och gick, ty jag ville inte höra mer förtal om min gudomliga blondin. Men redan samma eftermiddag fick jag tillfälle att inse, hur rätt den vänliga kvinnan hade i sina ord, och befann mig närmare fängelset än jag gjort i mitt liv.

Miss Burnham hade icke varit synlig på strandbrädden denna förmiddag. Klockan halv fyra kom jag av en händelse gående förbi badortens järnvägsstation, och vem såg jag väl gå in på

Digitized by Google

perrongen om inte hon! Ett tåg till Newyork skulle just gå. Det var ett ögonblicks verk för mig att störta in i väntsalen, köpa biljett och skynda ut på perrongen. Jag gick längs tåget, som var gammalmodigt, utan korridorvagnar, och just som konduktörerna började smälla igen dörrarna, varseblev jag miss Burnham. Hon satt ensam i en kupé. Innan konduktören hann slå igen dörren, var jag uppe i kupén, och i nästa ögonblick ångade vi ut från stationen. Det gick några minuter innan jag vågade se på miss Burnham; jag visste att vi hade fyrtio minuters resa till Newyork, utan uppehåll vid någon station. Äntligen tog jag mod till mig och såg på henne. Med en invärtes darrning fann jag att hon satt och iakttog mig. Nu gällde det att finna en inledning — och med en inspiration, som kanske var föga spirituell, men som var bestämd att rädda min heder, tog jag en av mina långa italienska cigarrer ur mitt fodral, bugade mig för miss Burnham och sade:

»Tillåter ni, min fröken?»

Hon böjde tyst på huvudet och fortfor att mönstra mig. Jag tände cigarren och tänkte just

Digitized by Google

göra en anmärkning om vädret, då hon öppnade munnen och långsamt sade:

»Älskar ni mig?»

Jag trodde mig ha blivit tokig! Jag stirrade på henne, ur stånd att tro, att jag hade hört rätt, då hon för andra gången sade:

»Älskar ni mig?»

Dio mio, nog hade jag hört talas om amerikanskornas fria sätt, men detta slog rekordet, som de säga därute! Jag ämnade just kasta bort cigarren, falla på knä för henne och taga alla helgon till vittne på min kärlek, då hon på nytt förekom mig:

»Innan ni bedyrar, att ni gör det, får jag fråga er en sak: hur mycket pengar har ni? Jag har hört att ni är greve, och jag har sett att ni vill flirta med mig, men låt mig först veta hur mycket pengar ni har.»

Gud och alla helgon! Detta slog det föregående rekordet och alla andra rekord. Hur mycket pengar jag hade! Heliga madonna, min kassa var inte att skryta med, knappt hundra dollar i förtroende sagt, ty pengar ha aldrig varit min starka sida. Men min kärlek var då som nu, som en glödande lavaström, oreflekterad,

Digitized by Google

eruptiv, stundom förhärjande. Äntligen fick jag ljud i min stela tunga.

»Min fröken», sade jag, »förlåt mig om er amerikanska frimodighet förbluffat mig en smula... Ni har endast sett alltför rätt, ni har ingivit mig en känsla, så ren, så het, så omöjlig att dölja, att jag icke kunnat hindra mina ögon från att röja den för er... Men ni frågar om mina penningförhållanden. Vad skall jag svara er? Jag är en stackars ädling, som irrar världen runt och som är rikare på goda egenskaper och uppriktiga känslor än på guld och...»

»Haha!» Det var hennes skratt, skärande i mina öron. »Greve för en dag med den vanliga reskassan! Jag hoppas för er skull, att ni åtminstone har femtusen dollar att avvara?»

»Femtusen dollar?» Jag stirrade mållös på henne.

»Femtusen. Att avvara. Jag måste ha dem före i kväll, och det blir ni som får skaffa mig dem, om ni inte vill vandra till Sing-Sing.»

Yrade kvinnan? Talade en demon ur denna röda mun?

»Ni tycks inte begripa. Vi äro ensamma i kupén. När vi komma fram till Newyork om

Digitized by Google

tjugo minuter, anklagar jag er för att ha våldfört er på mig under vägen. Här i Amerika skämtar man inte med dem, som göra sådant mot värnlösa kvinnor. För fem tusen dollar avstår jag. Ni får minst fem år i Sing-Sing, om ni är dum nog att säga nej.»

Heliga madonna, mina känslor i detta ögonblick! Var då detta blonda hår och detta vita skinn endast höljet för en själ, svartare än natten? Var jag räddningslöst förlorad i denna djävuls i kvinnohamn våld? Fem tusen dollar! Hon kunde lika gärna begära en million. Varför kom jag någonsin till detta förfärliga land, varför vågade jag mig oskyddad i enrum med en av dess tigrinnor till kvinnor? Så ropade tankarna inom mig, då den heliga madonnan i sin nåd sände mig den tanke som skulle rädda mig. Kvinnan framför mig upprepade hånfullt:

»Nå, vad säger ni?»

Jag såg på henne med allt det förakt i blicken, hon var värdig, och sade kallt:

»Ni är galen. När vi komma till Newyork, är det *ni* som vandrar i fängelset och inte jag.»

Hon hånskrattade:

»Ni har femton minuter på er att ångra er.

Digitized by Google

Säg bara ifrån, innan vi komma in på bangården, så är det tids nog.»

Jag svarade ingenting, jag fortsatte blott att mäta henne med ögon, fulla av isande förakt. Hon hade tagit fram sin klocka och höll den i handen. För varje femminutersperiod som gick, lyfte hon frågande ögonbrynen över sina blåa ögon. Jag svarade intet, och plötsligt rusade vi in på bangården. Hon stoppade klockan i skärpet.

»För sent!» sade hon. »Som ni vill.»

Innan jag hunnit dra andan av förvåning, gjorde hon något som i vanliga fall skulle fyllt mig med andra känslor än det gjorde nu. Hon slet upp sin blus, drog håret i oordning, rev upp kjolen en smula och kastade sig på soffan. I samma ögonblick öppnades dörren av konduktören, och hon gav till ett genomträngande rop:

»Konduktör, låt arrestera denne herre! Han har sökt våldföra sig på mig! Ah, Gud, att ni kom i tid!»

Därpå låtsade hon svimma. Konduktören visslade och sprang upp i kupén, åtföljd av två civilklädda män, som tydligen voro detektiver. Jag väntade tills de voro uppe för att lyfta handen och säga:

Digitized by Google

»Kvinnan ljuger. Hon är en äventyrerska och ingenting annat. Hon påstår, att jag våldfört mig på henne. Mina herrar, jag ber er betrakta denna cigarr, som jag tände strax efter vår avresa. Det är en italiensk cigarr på tolv centimeters längd, *och hela askpelaren finns kvar.* Jag ber er bevittna detta och förklara hur detta vore tänkbart, om jag ens försökt, vad denna kvinna vill anklaga mig för!»

Fem minuter efteråt var miss Burnham på väg till arresten, och jag stod på en bar och tömde en drink med den ene av detektiverna, som sade:

»Gud förbanne mig, det gjorde ni bra! Där var ni inte långt från fem års tukthus. Vad sade ni hon begärde av er?»

»Fem tusen dollar. Och hur mycket straff får *hon?*»

Den amerikanske detektiven grinade.

»Med det håret och de ögonen», sade han. »Ingenting alls, om hon tar på genombrutna strumpor vid förhöret!»

Signor Origoni tystnade och såg framför sig med ögon, som voro tunga av vemod, under det han tömde de sista dropparna ur sitt glas. En ung dam med tjockt, blont hår, troligen en tyska,

Digitized by Google

hade kommit in på kaféet vid rådhusplatsen i Mentone, där vi sutto; och under det musiken spelade upp *När kärleken vaknar* flyttade signor Origoni sin stol, så att han bättre kunde fånga blicken ur hennes blå ögon.

Digitized by Google

Digitized by Google

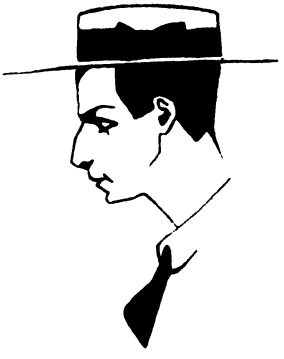

GIULIO BALBIS
FÖRSVINNANDE

Digitized by Google

Digitized by Google

GIULIO BALBIS FÖRSVINNANDE.

Törhända minns någon berättelsen om den unge Georges Vautel, som var medhjälpare i baren på Hôtel des Deux Mondes i Monte Carlo och avslöjade den ungerske svindlaren »greve» Berkenczy och hans förtjusande grevinna. I så fall kommer den som erinrar sig detta, möjligen också ihåg, att Georges Vautel, som då var sexton år gammal, efter sin bedrift sändes till Paris för att få vidare utbildning i detektivyrket och komma Sherlock Holmes', Nick Carters och Nat Pinkertons bedrifter att fullkomligt mista färgen. Huru han kommer att gå i land härmed, får framtiden utvisa; men tills vidare har han i åtminstone ett fall visat att han ej legat av sig sedan sin bartendertid. Det var sommaren 1913,

Digitized by Google

halvtannat år efter Georges' ankomst till Paris; och den affär han arbetade i var hemligheten med signor Giulio Balbi från Neapel och hans oförklarliga försvinnande i Nizza.

De minnesgoda personer vi just ha vädjat till, ha möjligen också kvar ett minne av detaljerna i fallet Giulio Balbi. De fyllde på sin tid spalter i de franska och italienska tidningarna — intet under, eftersom signor Balbi var ende sonen till innehavaren av Italiens största telegrambyrå, Agenzia Balbi. Till och med till den skandinaviska pressen hittade någon petit-notis vägen; och folk med sinne för sådana mysterier som fallet Balbi var, minnas väl nu detta åtminstone svagt.

Georges Vautels tjänstgöring i Paris var av brokig art. Den man, under vilken han närmast lydde, detektivkommissarien Chasset, var en liten kolerisk herre från departementet Var, således ej långt från Georges' egen födelseort, Monaco. Han använde Georges i trefaldigt syfte; som elev i yrket, för vilken han kunde docera efter behag; som aktiv kunskapare i fall, där Georges' naturell gjorde honom lämplig; och som avlopp för ett irritabelt humör i fall, som gingo

Digitized by Google

monsieur Chasset emot. Och det var i en treenig kombination av dessa uppgifter, Georges kom in i fallet Balbi.

Det började den 2 juni 1913 på den skrubb i Rue Jérusalem, som monsieur Chasset kallade sitt kontor. Georges satt på detta kontor, sysselsatt med att läsa morgontidningarnas sedvanliga beskrivelser på de reglementerade tre eller fyra mord och rån som ägt rum i Paris med omnejd dagen förut. Georges läste dem utan särskilt intresse. Det var vanliga enkla bourgeoismord; ingen invention, ingen esprit. Om en eller annan vecka skulle vederbörande vara fångade och sända till *le dépôt*. Något halvår senare skulle de, som inte mördat av kärlek, vara dömda till... hallå, där kom gubben själv.

Monsieur Chasset kom i själva verket in på kontoret med halmhatten i nacken, drypande av svett över hela ansiktet och synbarligen förtärd av en inre glöd såväl som en yttre. Han kastade ifrån sig hatt och käpp på en schäslong, där han under mera upptagna nätter hade sitt viloläger, och vände sig mot Georges, medan han torkade svetten ur pannan.

— Georget, jag far till Nizza.

Digitized by Google

som herr Schleussner bort till oss och
nellt introducerad av greven.

— En förtjusande eftermiddag, mina

Vi promenerade och utbytte ämnen några
med herr Schleussner, som var uppretad
samma jag hade förlorat tio francs på rulet
francs — kunde han ha fått pengar he
Nej, vi efter ett par ögonblick anförtro
ns att han väntade dylika i morgon —
i övermorgon. Vi åhörde denna förklari
är ännarig med kasinot i Monte Carlo.
male. Därpå sade herr Schleussner plöts

— Nej, nu är musiken slut. Tid att
a middag. Följer ni med, mina herrar?

— Tack, sade greve Borgacz allvarligt.
redan ätit.

Herr Schleussner lyfte ögonbrynen.

— Redan!

— Ja. Vi ha inte samma måltidstimm
n, herr Ministerialsekretär.

Herr Schleussner gick efter ett ögonbli
kan. Jag vet inte om han förstod.

En vecka efter ovan relaterade samta
gratiskonserterna i det fria slut. Samt
mötte jag greve Borgacz i samtal med

rialsekreteraren, som tycktes något upprörd. Strax efter min ankomst rekommenderade han sig med den utmärkta hövlighet, som karaktäriserade honom och försvann i riktning mot kasinot.

— Vad nu då, greve? Har han pengar att spela än?

— Nej nej! Han vill taga sin *viatique,* på ett par dagar nämlich, tills hans pengar komma.

Viatiquen är den biljett och de pengar kasinot utbetalar till olyckliga spelare för att de skola resa sin väg och undvika att belamra träden i parkerna med löpsnaror.

Herr Schleussner tog sin viatique, sålde biljetten, som han fick, till en kypare, och levde ett par dagar i sus och dus. Vi blevo inbjudna och åhörde herr Schleussners skildringar av de lidanden han genomgått. Hela dagen förut hade han endast fått ett mål.

Detta var herr Schleussners katekumenperiod, vilken, som läsaren ser, tog litet tid.

— Varför reste ni inte hem, herr Ministerialsekretär?

— Hem? jag trivs här!

Det gick en vecka till, utan att pengar kommo. Vid slutet av denna tid uppenbarade han sig hos

Digitized by Google

— Det är utmärkt, monsieur. Jag skall passa kontoret.

— Tror du, ja. Å nej, min son. Jag vet hur mycket som då blev passat på kontoret under min bortovaro. Du är en lat, försoffad gosse, Georges.

Han är vid gott humör, tänkte Georges, när han talar på det viset. Monsieur Chasset fortsatte, i det han drog av sig jackan och kastade sig själv på schäslongen vid sidan av sin hatt och käpp:

— En försoffad odåga, som till och med stavar sitt eget namn fel. Vaurien är vad du skulle heta till efternamn, Georges. Väck mig klockan två; ha min packning i ordning, biljetter till Nizza inköpta och en bil utanför dörren.

— Biljetter, monsieur? sade Georges.

— För dig och mig. Begriper du inte att det var dit jag ville komma, Georget? Du är en lat, förso . . .

Monsieur Chassets anförande avslutades med en snarkning, och Georges satte på sig sin halmhatt med en känsla av upphetsning. Han skulle följa med till Nizza! Hans chef behövde hans

Digitized by Google

hjälp! Han skyndade ut med bevingade steg för att utföra sina order.

Samma eftermiddag klockan två lämnade monsieur Chasset och han Gare de Lyon med dagsexpressen till södern. Nästa morgon vid sextiden stego de ut på Nizzas bangård, och en timme senare hade monsieur Chasset på egen hand börjat sina efterforskningar i den affär, för vilken Nizzapolisen begärt hjälp från Paris — Giulio Balbis försvinnande. Georges hade order att hålla sig hemma på hotellrummet och lydde dem till bort på eftermiddagen, då han gav sig ned från hotellet (Terminus) och tvärs över bangårdsplatsen till en kiosk för att köpa alla åtkomliga tidningar. Hade han hyst någon fruktan för att monsieur Chasset skulle inträffa just under hans bortovaro, var den ogrundad; klockan blev tre, fyra, fem, och monsieur Chasset var fortfarande osynlig. Georges genomläste hela sin tidningspacke, Le Petit Niçois, L'Éclaireur de Nice, Le Petit Provençal, Le Petit Marseillais, ja, till och med sin hemstads obetydliga tidning, Le Petit Monégasque, det av dessa pressorgan som gjorde mest skäl för adjektivet i sin titel. Men han hade knappt behövt läsa mer än

Digitized by Google

det första av sina blad för att vara på det klara med orsaken till sin och monsieur Chassets resa till Nizza. Tiotusen francs i belöning för upplysningar om signor Giulio Balbis från Neapel öden! Tjugotusen för hans återskaffande, död eller levande! Bon Dieu! Georges läste sina tidningar med en uppmärksamhet som var höjd över allt beröm, och såg runda louisdorer mellan alla rader och bokstäver; men resultatet av hans forskningar motsvarade icke den möda han offrade på dem.

Alla tidningarna hade endast samma fakta att meddela — samma faktum, kunde man ha sagt. Signor Giulio Balbi från Neapel, på tillfälligt besök i Nizza och bosatt på Hôtel des Palmiers, intog lördagen den 31 maj 1913 sin middag på Café de la Régence i sällskap med sin far, den kände innehavaren av Agenzia Balbi, sin mor och en släkting till familjen. Vid halvniotiden, då man redan suttit en stund vid kaffet och likörerna, reste sig den unge signor Balbi från bordet och ursäktade sig på ett ögonblick. Man såg honom gå ut i kaféets vestibul, där han enligt uppgift av portieren hämtade sin halmhatt men lät sin överrock hänga; med ett: »kom-

Digitized by Google

mer igen om en minut», försvann han ut på gatan. Portieren såg honom vika av åt vänster och var fullkomligt övertygad om att gatan för tillfället var folktom.

Och detta var allt. Ej ett spår utöver dessa fakta hade kommit fram vid de förhör som gjorts i saken. Signor Giulio Balbi hade icke blott icke vänt tillbaka till sitt sällskap, där man väntade till klockan halv elva, innan man alarmerade polisen, han hade över huvud taget ej gett ett livstecken från sig sedan han i Café de la Régence's garderob hämtade sin halmhatt. Ej nog härmed; Nizza är en tämligen stor stad, och det har hänt mer än en gång att folk lockats ned i tvärgränder och plundrats eller mördats. Men då har man åtminstone återfunnit vederbörandes lik eller klädespersedlar; av signor Balbi stod ej så mycket som en handskknapp att finna, trots att de vidlyftigaste efterforskningar satts i gång över hela Rivieran. Kunde han ha bortförts i utpressningssyften? Ej ett ljud hade hörts från något som helst håll i dylikt syfte. Ingen hade hört talas om att han intresserade sig för det andra könet. Och med sin familj stod

Digitized by Google

han på den bästa, ja, en nästan ovanligt intim fot. Alltså?

Affären var oförklarlig; det var kontentan av tidningarnas långa spalter och många rubriker. Det enda som dessutom framgick av dem var sorg över att detta skulle ha inträffat i Nizza och glädje över att det skett under den dödaste och magraste säsongen.

Georges fortsatte sina studier med rynkad panna ända till skymningen. Med händerna på ryggen som monsieur Chasset och stående vid fönstret som denne brukade, stirrade han djupsinnigt ut över människomyllret på bangårdsplatsen, under det han uppgjorde och förkastade den ena teorien efter den andra. Hans tvungna overksamhet tyngde honom som en kedja; och han hade klockan framme var tionde minut för att se om inte monsieur Chasset snart måste vara tillbaka. Men det gick timme efter timme, och Georges hann både med att äta middag och dricka kaffe, innan dörren äntligen rycktes upp vid halvniotiden på aftonen — samma tid då signor Balbi försvunnit tre dagar förut — och monsieur Chasset kom in.

Digitized by Google

Han var i miserabelt humör.

— Fan må taga Italien, de italienska tidningarna och alla italienare! röt han i det han kastade sig på rygg på en schäslong och torkade sig i ansiktet.

— Är det han som tagit signor Balbi, monsieur? frågade Georges med ödmjuk röst.

— Det vore åtminstone en förklaring till den slyngelns försvinnande, morrade monsieur Chasset. Det blir visst den enda vi får. Fan må anamma hela patrasket. Leta efter unge signor Balbi, medan hans fars pressagenter skälla oss huden full i femhundranittio tidningar om dan — trevligt, vad, Georget? Fan må ta dem.

Han sade Georget, tänkte Georges. Han är i bättre humör sen han fått svära litet.

— Monsieur, började han. Monsieur Chasset! . . .

— Vad är det? Du håller förstås med patrasket? Du är ju från Monaco.

— Jag håller visst inte särskilt på dem, monsieur, protesterade Georges. Jag är äkta fransman, det vet ni, monsieur.

— Nå, vad var det då?

Digitized by Google

Georges tvekade ett ögonblick och ryckte därpå fram med öppet visir.

— Kan inte jag få se om jag kan göra någonting i den här saken?

Monsieur Chasset satte sig upp på schäslongen och såg på Georges med öppen mun i två minuter. Därpå lyckades han framstamma:

— Du! ... Du! ... Georges Vautel, min unge vän, har du fått solsting eller har du börjat dricka vid sexton års ålder?

— Sjutton och ett halvt, protesterade Georges, medan monsieur Chasset fortsatte sin tirad:

— Du vill göra något i den här saken! Du! Där Nizzapolisen misslyckats! Där den inte vet bättre råd än att skicka efter mig från Paris. Där fan själv måste ha varit framme —

Han hejdade sig ett ögonblick för att hämta andan, och Georges passade på att inskjuta:

— Men då betyder det ju ingenting om jag också misslyckas. Ingen känner mig, och om jag lyckas blir det ni, monsieur, som — —

— Om du lyckas! Bon Dieu, är du inte förryckt! Det ... det är bra. Gör vad du vill!

Monsieur Chasset sjönk ned på schäslongen igen, Georges fick halmhatten på sig i ett ögon-

Digitized by Google

blick och var i det nästa ute genom dörren med ett knapphändigt tack virvlande in bakom sig.

*

Hôtel des Palmiers kände Georges till sedan förr i världen; det ägdes av samma trust som hade Hôtel des Deux Mondes i Monte Carlo, och betjäningen byttes ofta mellan de två hotellen. Georges gjorde en lov framför ingången men portieren var honom obekant. Avslagen i frontangreppet gjorde han en tur åt bakgården och hade genast mera framgång. Omnibuskusken, som just gjorde sig redo att köra ned till stationen med hotellets bil befanns vara hans gamle bekante konstapel Bofinis son Louis. Georges skakade hand med en kort, gentlemannalik vissling av överraskning.

— Du här, Louis!

— Som du ser, Georges, och chaufför för hotellet, min gosse. Men vad gör du här i Nizza?

— Du är en lycklig ost, sade Georges beundrande. Chaufför för hotellet! Jag tackar. Tusan till tur. Jag får gå och släpa i Paris, jag.

— Vad var det nu du fick för knog, Georges?

Digitized by Google

— Sitter på kontor hos en monsieur Chasset.

— Kontor? Är han affärsman?

— Nej... inte precis. Jurist, skulle man kunna säga. Georges undvek med den erfarenhet, som förvärvas i hans yrke, ordet *detektiv;* Louis, som knappt hörde på honom, putsade knapparna på sin ärm och vinkade mot bilen.

— Vill du hoppa opp, så! Det kan ju vara roligt för dig, och med det här tåget kommer aldrig folk.

Georges' hjärta slog till; han skyndade sig att efterkomma sin kamrats uppmaning, och de rusade ut genom uppkörseln till hotellet. Tåget befanns sakna gäster till Hôtel des Palmiers; och sedan bilen var installerad, drog Georges sin återförvärvade vän med sig till närmaste trottoarkafé, där han beställde två bock, och efter en stund två till. Därpå öppnade han försiktigt attacken.

— Fint folk på hotellet nu, Louis?

— Den döda säsongen, Georges! Femton, tjugo gäster. Jag slår vad att du hört talas om en av dem!

— Jag slår vad om en bock till att jag inte gjort det.

Digitized by Google

— Topp! Du förlorar ditt öl, Georges. Eller har du händelsevis inte hört talas om monsieur Balbi från Neapel?

— Balbi — låt mig se...

— Gör dig inte till! Läser du tidningarna, så har du då hört talas om honom säkert som en dag.

— Vänta litet — Balbi, var det inte han som...

— Försvann för tre dar sen från Café de la Régence! Jo, just han, mon vieux. Du förlorade din bock, som jag sade dig!

— Fichtre! sade Georges och beställde, under det Louis gav honom till livs alla detaljer han kände från tidningarna, varken fler eller färre. Därpå ingrep han åter själv i ärendenas behandling.

— Tusan så konstig historia, Louis! Och tjugotusen francs i belöning! Nom d'un nom, det kliar en i fingrarna vad? Du ser väl familjen?

— Var dag. Jag kör ut för dem ibland. Deras chaufför ligger sjuk.

— Hur se de ut, Louis?

— Hm, hur vill du de ska se ut under sådana omständigheter?

Digitized by Google

— Förtvivlade, förstås?

— Ja visst — det vill säga...

— Det vill säga?

— Det vill säga, mest gubben.

— Seså! Man skulle annars tro att monsieur Balbis mor...

— Hon är nog lika förtvivlad, Georges, men det visar sig på annat sätt bara. Du skulle höra sådana uttryck hon begagnar om Frankrike och den franska polisen. Ibland är det så att jag nästan blir arg.

— *Ibland,* Louis! Du borde skämmas, sacré-bleau. Om du också är halvitalienare...

— Georges! Akta dig!

— Allez, jag menade inte någonting ont. Det var bara att denna m:me Balbi vågar använda sådana uttryck om Frankrike. Vad har hon för bevis att det är franska förbrytare som fört bort hennes son?

— Nej, det har hon ju inte. Och... Och...

— Vad?

— Det är fan så lustigt, Georges, när jag tänker på det. Men det förklarar kanske varför hon är så hätsk på oss.

Digitized by Google

Den här gången sade han oss, tänkte Georges, nöjd med sin framgång som patriotisk agitator.

— Nå? sade han. Vad är det som kunde förklara att hon är så hätsk på oss?

— Hon är inte riktig italienska, Georges, sanna mina ord. Hon är italiensk-österrikiska, om jag inte är större idiot än jag tror.

Georges kvävde en påbörjad vissling utan att granska sin väns borgen för m:me Balbis nationalitet för noga i sömmarna. Voilà! Voilà! En liten idé korsade blixtsnabbt hans huvud, och övergick i den inre anblicken av en stor, vacker check på Crédit Lyonnais — eller vem vet, en kanske ännu större på Banca d'Italia?

Han gjorde Louis ännu ett par frågor, men utan att få fram några ytterligare detaljer av vikt, och gick därpå tillbaka till sitt hotell och kröp till kojs. Monsieur Chasset, ett offer för dagens mödor, snarkade redan fredligt i rummet bredvid.

Emellertid var det han som väckte Georges nästa morgon vid sjutiden, endast iförd sin skjorta och det plagg, vari den överraskade älskaren plägar avbildas i franska skämttidningar.

Digitized by Google

— Nå, Georget! Du fångade väl monsieur Balbis rövare! Han sitter väl inom lås och bom?

— Nej, monsieur, sade Georges hövligt. Inte ännu.

— Inte ännu! Haha! Det är förträffligt, parole d'honneur, förträffligt. Du har honom alltså inte i handklovar ännu?

— Nej, monsieur.

— Det gläder mig att du åtminstone talar sanning, Georges. Du har så många andra laster, att lögnaktighet också... Men du har väl någon misstanke om vem det är?

— Ja, monsieur.

— Haha! Det är verkligen utmärkt. Hahaha! Nå?

— Jag ville helst inte säga något än, monsieur. Senare...

— Välj din tid, Georges. Nå, det kan kanske i alla fall intressera dig i ditt skarpsinne att höra att man haft nyheter från monsieur Balbi!

— Från honom själv?

— Haha, Georges! Skulle *det* ha förvånat dig så mycket? Du trodde han var död?

Georges, som höll på att kläda sig i största hast, svarade med en motfråga:

Digitized by Google

— Det var alltså från någon annan, monsieur?

— Från hans bortrövare, Georges! Ett brev till polisen och ett till monsieur Balbis far, med innelagd kopia av brevet till polisen. Ah, de fördömda uslingarna! »Ni kommer aldrig att finna ett spår av Giulio Balbi, och ännu mindre något av oss.» Det var till polisen. Och till hans far de förfärligaste hotelser mot sonens liv och de förskräckligaste skymford mot oss.

— Och begäran om lösepenning, förstås?

— Ja, förstås... nej, vänta... Nej, parole d'honneur... Nej, det står faktiskt ingenting om lösepenning...

— Det var ju egendomligt, monsieur, eller vad tycker ni? Jag känner ju inte mycket till sådana affärer.

Monsieur Chasset slätade sitt nackhår och drog upp sitt ensliga klädesplagg, som hasat ned över hans runda mage. Han stirrade framför sig utan att svara. Därpå såg han på Georges.

— Ryck ut med språket, Georget! *Har* du någon tråd?

Georges slätade sitt hår, som var något rikare än hans chefs, och tummade på sin halmhatt ett ögonblick.

Digitized by Google

— Ingen *riktigt* säker, monsieur, än. Får jag lov att arbeta vidare?

Monsieur Chasset stirrade på honom.

— Än! Du tror alltså du vet något! Haha — var så god! Dra för hin i våld! Dra för hin i våld!

Georges försvann blixtsnabbt utför trapporna, medan monsieur Chasset, som började bli kall om magen, drog upp det ensliga klädesplagget och under ivriga morrningar gick tillbaka in på sitt rum.

*

Det gick en vecka förbi utan att monsieur Chasset återsåg sin unge elev. Då och då anlände ett par rader, signerade G. V., till vittnesbörd om att Georges var i livet; men för övrigt hade de ingenting annat att meddela än att det gick något så när med undersökningarna och att monsieur Chasset tills vidare fick umbära adresser; om monsieur ej längre kunde undvara Georges' tjänster, finge han annonsera i *L'Éclaireur*. Monsieur Chasset, som själv utförde ett tungt och svettigt arbete i det juniheta Nizza och dess omgivningar, interpunkterade dessa brev med en

Digitized by Google

morseserie av omväxlande långa och korta svordomar. Hans eget arbete tycktes lika hopplöst på den sjunde som på den första dagen; bara tanken på att Georges kunde ha en tråd att följa, retade honom som tandvärk. Var i — — kunde Georges finna någon tråd i den här labyrinten? Tydligen hade signor Balbi blivit bortrövad, eftersom skurkarna själva triumferat med sitt dåd inför både hans far och polisen. Alltså var det uteslutet att han rymt för någon kärlekshistoria — något som nästan var uteslutet redan genom hans levnadssätt; han hade fört det mest tänkbart exemplariska liv sedan sin barndom. Men om han var bortrövad, så borde det väl i det högsta väsendets namn ha skett antingen för hämnd eller för utpressning. Signor Balbi senior visste ingen i världen som kunde ha lust att begå en sådan handling som denna för att hämnas någonting på honom; och utpressning! Det fanns ju inte ens ett ord om lösepenning i breven som anlänt till honom och polisen! Och signor Giulio Balbi hade högst tio, femton francs på sig vid tiden för sitt försvinnande — signor Balbi visste det med bestämdhet eftersom sonen råkat nämna det strax in-

Digitized by Google

nan ovannämnda tidpunkt. Det enda signor Balbi för övrigt visste, var att något sådant aldrig skulle ha inträffat i Italien; att det var otroligt men sant att det kunnat inträffa vid halvt dagsljus i en stor stad som Nizza; att det endast kunde tänkas bero på den fientliga stämning mot allt italienskt, han mer och mer började märka i Frankrike; och att om ej hans son kom till rätta, han åtminstone skulle låta världen veta av hur han försvunnit, och var och varför det skett. Och om monsieur Chasset kunde opponera sig mot signor Balbis tre första teser, kunde han det åtminstone inte beträffande den sista: det språk som fördes av de italienska tidningar, vilka signor Balbis pressbyrå försåg med notiser, var fullkomligt häpnadsväckande.

Därpå kom måndagen den 9 juni 1913; monsieur Chasset fick återse unge Georges Vautel; och de italienska pressorgan, som försågos med notiser av Agenzia Balbi, ändrade ton, hastigt som en grov syndare vid ett framgångsrikt frälsningsmöte. Samtidigt blev familjen Balbis svit i Hôtel des Palmiers ledig till uthyrning, och Crédit Lyonnais — ej Banca d'Italia — diskonterade en mycket stor check åt en ung man, som

Digitized by Google

tycktes vara cirka sjutton år. Och den sammanbindande tråden mellan samtliga dessa händelser och orsaken till de flesta av dem var monsieur Georges Vautel, checklyftaren, *ætatis suæ* sjutton och ett halvt år. Och en dag senare satt sagde unge Georges Vautel i en andraklasskupé i expressen till Paris med sin chef, monsieur Chasset mitt emot sig som andlöst lyssnande åhörare till en enkel berättelse.

— Ser ni, monsieur Chasset, det är ju mycket lättare för mig att snoka i en sådan här affär än för en vuxen. Vem misstänker en pojke, som är biträde åt våningskyparen på hotellet och ser så dum ut som det är möjligt, när han inte är född med utseendet? När jag lämnade er på morgonen, gick jag direkt till Hôtel des Palmiers och fick tala med direktören. Han kände till att jag haft plats på Deux Mondes i Monte Carlo, och visste ingenting annat än gott om mig — hade inte en aning om att jag skulle bli detektiv. Han gav mig plats som biträde åt våningskyparen utan vidare, och naturligtvis passade jag på att jag fick tjänsten i Balbis våning. Jag hade redan liksom en aning om hur det var ställt genom Louis Bofini, som är chaufför åt

Digitized by Google

hotellet — men det gör detsamma. Det var vad ni berättade mig på morgonen som gjorde att jag började få klart för mig hur allt hade gått till. Var det inte bra konstigt att unge monsieur Balbis rövare inte sökte pressa ut någonting? Det kunde ju vara för att de bara hade velat hämnas någonting, eller för att de ville driva upp priset senare, men när jag lade det samman med vad jag hört av Louis Bofini, beslöt jag att hålla ögat på m:me Balbi tills vidare.

— Det var en förskräcklig kvinna att klaga och jämra sig, monsieur! Om ni hört vad hon sade om Nizza och Frankrike och den franska polisen och er! Det var så att man kunde bli gallsjuk av hälften, när man var biträde åt våningskyparen och inte fick säga annat än: oui, madame, och très bien, madame! Och som hon låg efter sin man! »Gör då bruk av dina tidningar! Låt dem veta vad de gå för, de uslingarna... De äro i komplott allesammans, polisen och banditerna, det kan du vara lugn för! Ah, om jag vore en man! Madonna santissima, om de skulle våga låta saken ligga! Tänk om de kanske mörda vår stackars Giulio just nu — o, o, o!» — — — På det viset gick hon på,

Digitized by Google

och den stackars gamle monsieur Balbi vågade knappt äta av rädsla för att hon skulle ta det illa upp — de åto i sin våning, och jag hjälpte till att servera dem. Jag hörde på och skrev upp allt vad de sade, så fort jag fick tid, och när de gjorde körturer med Louis frågade jag ut honom, men det gick fyra dagar innan det hände någonting viktigt. Det var i lördags tidigt på morgonen vid sjutiden. Jag stod nere i hallen, då det kom in en pojke på fjorton eller femton år med mössa från Magasin Duafyel. »Det är till monsieur Bondy», sade han och lade ett paket på portierdisken. Portieren var inte nere än. Jag såg på paketet ett ögonblick. Medan jag gjorde det, tyckte jag att pojken gjorde en rörelse mot bordet där posten till hotellet låg, men om han gjorde det, gick det så fort att jag ingenting riktigt såg, och sen gick han sin väg utan vidare. Jag stod och funderade på om jag sett rätt, och i detsamma kom portieren. »Det här är till monsieur Bondy från Magasin Dufayel», sade jag. — »Monsieur Bondy?» sade portieren. »Vi ha inte någon monsieur Bondy på hotellet; det är väl någon som kommer.»

— Då fick jag en ny idé. Portieren gick ut

Digitized by Google

på trappan och solade sig, innan han började arbetet. Jag dök ned i posten som en hök och sorterade den så fort mina fingrar kunde gå. Där fanns väl trettio eller fyrtio brev; jag letade bara efter dem som voro till m:me Balbi. Av dem fanns det tre — och ett av dem från Magasin Dufayel! ... Ah, den dumma pojken, Lafforgue hette han visst! Hade han lämnat fram brevet utan vidare! Vem hade tänkt på att det var annat än en räkning eller ett reklamkort! Nu hade jag brevet i fickan fort som en blixt, och två sekunder efteråt kom portieren tillbaka och började ordna posten själv.

— Det dröjde till efter morgonkaffet i Balbis våning, innan jag kom åt att öppna brevet — över en spritlampa med en vattenkittel på, monsieur. Och då miste jag tråden igen. Kuvertet innehöll verkligen en räkning, och på den stod:

M:me E. BALBI till MAISON DUFAYEL:

7/6	An	Linnevaror.....	60	—
		Diverse underbeklädnad	48	50
		Cigarrettes Nestor	20	—

För Maison Dufayel
G. B.

Digitized by Google

— Vad var meningen? Jag funderade med räkningen i handen i goda tjugo minuter — det var ju faktiskt en räkning. Visserligen var det en underlig sammanställning av varor, men man vet ju hur damerna gör inköp, och hos Dufayels kan man ju få allting från automobiler till röktobak. För att inte riskera någonting lade jag till slut in räkningen i kuvertet igen och lämnade själv fram den till m:me Balbi. Hon tog emot den alldeles likgiltigt och jag blev ännu mer besviken än jag var. Vad hade den dumme pojken gjort sig till för när han avlämnade räkningen? ... Jag var i eländigt humör till klockan fem minuter över halv tolv — då gjorde jag ett språng i luften och rusade ned till Louis Bofini.

»Louis», sade jag, »säg mig en sak, rökte unge signor Balbi?»

»Rökte?» sade Louis. »Som en vulkan! Han hann knappt sluta en cigarrett förrän han började nästa. Jag tror säkert han expedierade fyrtio, femtio om dagen.»

— Vet ni vad jag gjorde i nästa ögonblick, monsieur Chasset? Jag tog avsked från hotellet som en engelsman, utan att säga ett ord till nå-

Digitized by Google

gon! Stod det inte cigarretter för 20 francs på den där räkningen som var signerad: för Maison Dufayel, *G. B.*, och hade jag inte nu i fyra dar hunnit se att herrskapet Balbi aldrig drogo ett bloss! Ciel! Det såg ut till att bli ett spår i alla fall! Jag använde inte mer tid än jag var tvungen till på att klä om mig till civil; och klockan var inte tolv, då jag satt på post i baren mitt emot Hôtel des Palmiers. Jag behövde inte vänta länge.

— Klockan tio minuter över tolv kommo monsieur och m:me Balbi ut på hotelltrappan. Hon var klädd till att gå ut, men han var barhuvad. Hon sade någonting, och han gick tillbaka in. Som det nu gick, vet jag att hon sade att hon var bjuden på lunch. Nere vid hörnet tog hon en droska, och jag en annan. Vi körde direkt till Maison Dufayel — jag blev nervös, för det såg ju sannerligen ut att bli ett blindspår. Jag snodde in efter henne — det var lätt, så mycket folk som där fanns — och kontrollerade hennes inköp. Två av dem voro i herrekiperingsavdelningen: tre mjuka skjortor och två nattskjortor till summa sextio francs, och en del andra saker att ha under kläderna, som hon såg

Digitized by Google

ut att vara generad för att köpa, och som kostade nära femtio. Och så, voilà! gick hon till nästa specialavdelning och köpte cigarretter för nära trettio francs. Jag bet mig i tungan och följde henne som en skugga! Hon gick tillbaka ut med paketen under armen och tog en ny droska; jag hann nätt och jämnt göra detsamma. Vi foro av till Place Gambetta; där betalade hon droskan och satte sig på en bänk. Hon stirrade omkring sig, men mig gav hon inte en blick. Efter tio minuters tid kom spårvagnen till Monte Carlo; hon steg upp i den första vagnen och jag i släpvagnen, och så bar det av.

— Nu kan jag säga er, jag var i spänning, monsieur! Vi åkte och åkte — jag hade tagit biljett ända till Monte för säkerhetens skull — och det dröjde till Pont S:t Jean, innan hon hoppade av med sina paket. Där blev det svårare för mig. Det stod en spårvagn till Cap Ferrat där, men den tog hon inte. På vägen fanns knappt en människa mer än hon och jag, och det enda jag kunde göra var att se ogenerad ut och gå i förväg åt det håll jag trodde hon skulle. Jag gick över järnvägsbron och tog av åt vänster ut mot Cap S:t Hospice. Efter tre minuter vände

Digitized by Google

jag mig om och fann vägen tom. Jag kilade tillbaka och stirrade först längs vägen till Beaulieu och sedan längs vägen till Nizza. Hon fanns inte på någon av dem och alltså vek jag av åt höger längs vägen till Cap Ferrat. Efter fem minuter fick jag syn på henne, just som hon vek upp i trädgården till en liten villa, som var översvämmad av rosor och pelargonior. Och vet ni vem jag höll på att stöta ihop med just utanför porten i trädgårdsmuren? Den så kallade springpojken från Magasin Dufayel som varit på hotellet på morgonen! — Ciel, vad jag hade svårt för att gå förbi ogenerat! Men det var klart att pojken från Dufayels stod på vakt, och jag måste gå förbi, antingen jag ville eller ej. Jag gjorde en tur tills jag mötte den lilla skramliga spårvagnen från Cap Ferrat till Pont S:t Jean. Det dröjde nästan en halvtimme till dess. Den hoppade jag upp i. Jag hade en halv aning att madame skulle ta den lägenheten tillbaka. Och parbleu, om jag inte hade rätt. Strax invid villan stod hon och väntade på vagnen. Hon steg upp och satte sig inne i; jag stod på plattformen och hon såg mig inte en gång. Jag följde med till Pont S:t Jean och gjorde mig säker på att

Digitized by Google

hon reste tillbaka till Nizza. Och sen var det jag som kilade av till villan igen, och alldeles utanför den fann jag pojken från Magasin Dufayel.

— Jag gjorde en kort process med honom! Jag gick rakt fram till honom, spände ögonen i honom och sade:

»Jag har något att säga dig från monsieur Bondy. Du skall följa med till Nizza med detsamma!»

— Han blev blek som ett lakan och stammade:

»Monsieur Bondy... Vad menar du?»

»Du! Vem är du med dig, slyngel? Om du har glömt monsieur Bondy, så har man inte glömt dig på Hôtel des Palmiers sen i morse, mon vieux. Följ med utan att bråka!»

— Jag hann inte tala slut förrän han försökte kila in i villan. På två minuter hade jag klått upp honom så grundligt, att han flög i väg som en pil ut mot Cap Ferrat. Sen gick jag rakt upp till villan. Porten stod olåst. Det var inte svårt för mig att finna vägen dit jag skulle: det luktade tobak värre än på en krog från ett av rummen åt baksidan. Jag öppnade utan fasoner, och där på en schäslong låg en ung herre på tjugo-

Digitized by Google

fem eller tjuvosex år med en roman i handen, en cigarrett i munnen och en stor ask av samma slag bredvid sig.

— Han såg upp likgiltigt, för han väntade naturligtvis Lafforgue, men när han fick syn på mig, kom det liv i honom. Med ett tjut var han mot mig.

»Vad gör du här?»

»Vad gör ni här, signor Balbi?»

— Ni skulle sett honom; han föll tillbaka som ett träd på schäslongen, och stirrade på mig som jag varit ett spöke. Till slut fick han fram:

»Är det Lafforgue som skvallrat, så — —»

»Ni menar pojken från Magasin Dufayel, signor Balbi? Ni behöver inte alls svära över honom. Jag har funnit er på egen hand, och nu återstår det bara tre saker!»

»Funnit mig på egen hand! Du! Haha — och vad är det för tre saker som återstår, om jag får fråga?»

»Tjugotusen francs i belöning till mig för ert återfinnande, en utförlig notis till tidningarna och en ödmjuk ursäkt till polisen; ingenting för resten!»

Digitized by Google

— Det blev en besvärlig eftermiddag, monsieur Chasset! Klockan blev fem innan jag hade övertygat unge monsieur Balbi om att jag hade övertaget. Jag vet inte hur många gånger han hotade mig med stryk. Vid femtiden kunde jag äntligen gå ut och lämna en not till konduktören på spårvagnen som körde förbi åt Pont S:t Jean till. Klockan sju hade vi m:me Balbi i villan, och klockan åtta gick jag min väg med tre papper i fickan, medan modern stortjöt, och signor Balbi var blå i ansiktet av att svära på att ingen rännsten i Neapel fött ett sådant tukthusyngel som jag. I går reste Balbis i all hast från Nizza, innan någon på hotellet fått reda på något, och i dag placerade jag mina tre papper. Det första i Crédit Lyonnais, som ni vet; det andra med den ödmjuka ursäkten såg ni själv hos polischefen; och det tredje kommer i tidningarna i morgon. Jag ändrade det litet i sista stund för gamle monsieur Balbis skull; jag tyckte det var synd om honom:

»*Signor Giulio Balbi från Neapel, son till innehavaren av Agenzia Balbi, som så oförklarligt försvann den 31 maj, har nu åter-*

Digitized by Google

vänt till sin familj, oskadd och vid bästa hälsa. Man har bett oss att iakttaga tystnad angående de märkliga omständigheterna vid signor Balbis frånvaro, och vi tillmötesgå denna anhållan av hänsyn till hans aktade fader. Samtidigt ber denne att, förutom genom sin pressbyrå, genom oss framföra sitt djupa beklagande av det sätt varpå Agenzia Balbi i sina notiser och ledare behandlat det skedda, och de politiska utfall vartill den italienska pressen använt signor Balbis bortovaro.»

— Och motivet till det hela, säger ni, monsieur? Det var egentligen det, som jag fick en halv aning om, då jag talade med Louis Bofini, och som jag började få klarare för mig när ni kom in på morgonen och talade om det egendomliga brevet till gamle signor Balbi. För säkerhetens skull plockade jag en bekräftelse ur m:me Balbi den där eftermiddagen i villan. Ni vet väl att det skall väljas till parlamentet i Italien, och att traktaterna skola förnyas under nästa parlament med oss eller med Tyskland. Gamle signor Balbi, som dirigerar hela Agenzia

Digitized by Google

Balbi, har närmast varit franskvänlig, och hans fru är österrikiska — jag behöver väl inte säga mer? Agenzia Balbi förser halva Italiens tidningar med notiser och ledare, och för att få över mannen till sin ståndpunkt arrangerade hon den här affären med sonen, som lyder henne som ett barn. Och det hade kanske lyckats, om inte ... seså, monsieur, nu äro vi i Marseille. Låt oss gå ut och fukta checken på tjugotusen francs med en bock!

Digitized by Google

Digitized by Google

BRODER HUGUES OCH SALOMON SILBERSTEIN

Digitized by Google

Digitized by Google

BRODER HUGUES OCH SALOMON SILBERSTEIN.

Omkring år 1100 av den kristna tideräkningen levde och blomstrade i klostret S:t Paulus in Monte nära Avignon den fromme och lärde dominikanerbrodern Hugues Pantin, kallad den boksynte. Nästan åtta århundraden senare föddes i Worms i Tyskland, i köpmansfamiljen Silberstein, ett gossebarn, som vid omskärelsen erhöll namnen *Salomon Wilhelm,* sålunda förenande namnen på de två största regenterna i de båda egendomsfolken, det i gamla och det i nya testamentet. Länkarna mellan broder Hugues Pantin och Salomon Wilhelm Silberstein synas vid första ögonkastet ej lätta att utfinna, men de existera; utan broder Hugues, kallad den boksynte, hade Salomon Wilhelm Silberstein aldrig nått den berömmelse han nu nådde, förtjänat de pengar han

Digitized by Google

nu förtjänade eller dömts till det tukthusstraff han nu dömdes till.

Det vill säga: detta sista omdöme är formulerat med diplomatisk tvetydighet. Det är sant, att Salomon Silberstein utan broder Hugues' existens ej dömts till de åtta år han nu fick; men det är lika visst att han dessförutan förr eller senare skulle ha dömts till ett straff av mycket snarlik art.

Ännu två personer ingå i kedjan mellan broder Hugues och Salomon Silberstein: Benjamin S. Lapidowitz, den kände mångmillionären från Denver, Col., och monsieur Xavier Lejuste, 22 Rue Quincampoix, Paris.

Nu ha vi alltså tre personer utom broder Hugues Pantin i klostret S:t Paulus in Monte, nära Avignon. Som äldst kunde denne ha största krav på vår uppmärksamhet. Dock, efter 800 års vila *in pace* har man mist ej så litet av den påträngsamhet som här på jorden utmärker till och med en dominikanerbroder. Vi lämna alltså tillsvidare broder Hugues och ägna oss åt Salomon Silberstein, vilken (enligt den av rätten slutligt godkända omskärelseattesten) såg dagens ljus år 1880 i Worms.

Digitized by Google

Dock, låt oss dröja ännu ett ögonblick vid broder Hugues. Endast av litterära skäl; endast för att, innan vi komma till syntesen av honom och Salomon Silberstein, få använda den retoriska figur som kallas antites. Broder Hugues hade i livstiden av sina beundrande klosterbröder med skäl kallats den boksynte; Salomon Wilhelm Silberstein hade ej hunnit långt i sin livstid, förrän hans farbroder Abraham Silberstein kallade honom både boksynt och skriftsynt. Mången farbroder skulle utan tvivel yvts över att kunna giva sin nevö dessa namn; herr Abraham Silberstein var ej av deras antal. Då han gav sin brorson ovannämnda epitet, var det med en röst som vibrerade av vrede och skulle varit hörbar långt utanför Worms' stadsvallar, om icke en gammaltestamentlig familjekänsla kommit Abraham Silberstein att bomma fönstren före samtalet med sin brorson, då tjugu år gammal.

— Elentige junge man! Må den Höchste straffa dig, som du vertjent det, och såsom han har lovet att straffe den där ej hetrar sin fader och sin moder och sin farbroder! Vat haver jak icke opptäckt i de böcker du har hanthavt! Du har ändrat dem, du har raderet i dem! Zwölfhundert

Digitized by Google

schene Mark har du wegsvindlet. Min broderson är en verbrieter!

Salomon Wilhelm Silberstein åhörde i tystnad sin farbroders *oratio directa,* tills denne avslutade densamma med att ropa:

— Versvinn! Må djävulen taga dig, om icke polisen gör det först — vis dig aldrig mer för mina ögon!

Vid dessa ord rusade han på dörren, full av tillfredsställelse att ej se sig utlämnas till polisen och fast besluten att taga varning av det passerade — med andra ord, att sköta sig bättre nästa gång. Sådan var hans natur.

Salomon Wilhelm Silbersteins närmaste öden kunna vi behandla i korthet. De av hans farbroder formulerade önskningarna gingo så till vida i uppfyllelse, som polisen långt före Den Lede förklarade sig villig att taga Salomon Silberstein. Emellertid motsvarades dess vilja ej av dess krafter; ehuru den gärna skulle velat hålla tummen på ögat på Salomon Silberstein genom att sätta honom där varken sol eller måne lyser, fick den nöja sig med att hålla ögat på tummen på honom — ett porträtt av hans sagda kroppsdel återfanns på hedersplats i dess album. Var-

Digitized by Google

nad av sin första motgång var Salomon Silberstein den alltid ett nummer för slug. Flera gånger nödgades han möta i uppseendeväckande mål; men ingen enda gång vandrade han från rättssalen i arresten. Därpå försvann han vid 25 års ålder plötsligt från fosterlandet.

Nu övergå vi till den andra av trådarna (fortfarande lämna vi broder Hugues från klostret S:t Paulus in Monte åt sidan; men nu kommer hans tid snart). Mr Benjamin S. Lapidowitz, Denver, Col., hade intet annat gemensamt med Salomon Silberstein än driften att bli rik; ty de medel han använde för att tillfredsställa den voro i hög grad avvikande från Salomon Silbersteins. Då den senare konstfärdigt tecknade diverse namn på olika papper, tecknade Benjamin S. Lapidowitz endast sitt eget, såsom varande direktör i Colorado Century Copper Co; och med avgjort större utbyte, ehuru detta ej framgick av bolagets offentliggjorda konkursstat; då Salomon Wilhelm Silberstein raderade i diverse handlingar, raserade Benjamin S. Lapidowitz genom sina handlingar diverse hundratal hem i och utanför Denver, Col.; då Salomon Wilhelm Silbersteins tumavtryck vid hans fyllda tjuguåttonde

Digitized by Google

år återfanns i alla tidsenliga polisalbum i Europa, återfanns vid samma tidpunkt Benjamin S. Lapidowitz' porträtt med (egenhändig) namnteckning i alla välredigerade magasin i Amerika; Hogarth kunde ej gjort den moraliska kontrasten större. Därpå, just vid den tidpunkt då Salomon Silberstein löpte risk att gripas av polisen i sitt hemland och övriga stater, greps Benjamin S. Lapidowitz i sin ålders femtionde år av eleganta passioner, och vi närma oss den tidpunkt då hans, Salomon Silbersteins och broder Hugues' trådar sammanflätas.

Vid sagda tid inträffade det nämligen att B. S. Lapidowitz' hem vid Femte Avenyen och på övriga platser började synas honom tomma och ödsliga; detta trots närvaron av mrs Lapidowitz, vilken fyllde rummen med sin hårda, silverklara röst och sina eleganta toaletter, vilka i sin ordning fyllde spalter i Newyorkbladen. B. S. Lapidowitz grubblade någon tid över vad som fattades honom; kom till den slutsats att intet fattades honom; ville slå sig till ro därmed, och blev efter två månaders förlopp så nervös att han måste söka lindring i en baissespekulation som ruinerade aderton mäklarfirmor, med och

Digitized by Google

utan innehavarnas följande självmord. Han kände ett ögonblicks lättnad; därpå återvände hans spleen tiofaldigad, och han var ej långt ifrån att grunda ett universitet, då han till sin glädje plötsligt upptäckte, dels vad det var som fattades honom — ett Högre Livsintresse; dels vad detta hittills slumrande intresse var — att Samla.

Visserligen hade han redan dokumenterat ett samlarintresse, vars monument återfunnos i bankerna; men nu bröt det som en oemotståndlig översvämning fram i nya riktningar. Tavlor! Statyer! Gobelänger! Reliker! Porslin! Kuriositeter! ... Benjamin S. Lapidowitz' själ märkte sig plötsligt törsta efter dessa ting som ökenresenären efter friskt, gott källvatten. På åtta månader samlade han på egen hand in allt vad Newyork och grannstaterna hade till salu av de nya kostbarheterna och förvärvade sig en sakkunskap som utgjorde hans stolthet. Därpå fann han nya världen tom på retelser; och lämnande mrs Lapidowitz med de eleganta toaletterna till sin tröst i Newyork, avfor han i augusti 1913 till Europa, brinnande av iver att fördunkla J. Pierpont M., och för säkerhets skull utrustad med en sakkunnig sekreterare.

*

Digitized by Google

Utdrag ur en dagbok förd av Frederick Hopkins, M. A.

Rom den 12 okt. 1913. Nu äro vi framme här. Vi hade en het tid i Egypten — fördömt het i mer än ett avseende. Min värderade arbetsgivare, mr B. S. Lapidowitz, lade gott och väl tio pund av sin fetma i den jord som fordom uppsög hans förfäders svett. Han klagade över klimatet, som han fann »värre än helvetet en sommardag»; men för resten trivdes han så gott att endast utsikten till ett verkligt samlarnas Kanaan här i Italien drog honom ur Egypti land. — —

By Jove, det är en egendomlig tillvaro att vara expert hjälpreda åt en samlargalen miljonär. Jag har varit tvungen att ta mer än ett jobb i mitt liv, men det här är det mest kuriösa. Vad skall jag göra? Uppför jag mig moraliskt förkastligt? Jag förmodar det, men jag säger efter berömt mönster: il faut bien que je vive; och B. S. Lapidowitz är inte den som har rätt att säga: je n'en vois pas la nécessité — om han kunde säga det. Men onekligen finner jag mig som tragedihjältarna ställd inför en konflikt: skall jag varna gubben när han vill köpa skräp?

Digitized by Google

i så fall blir han ursinnig på fläcken; eller skall jag inte göra det? i så fall blir han blixtursinnig senare, om det upptäckes. Jag nöjer mig med att tänka på min lilla Lucy och säga: skall aldrig göra så mer — längre fram — — och gör inte jag det, gör någon annan det. Och kanske kan jag verka som medicin på Lapidowitz, en dyrbar, men oskadlig medicin...

Ty *han* tror fullt och fast på sitt vetande beträffande skarabéer, mumier, papyrus och hippopotamussigill! Det dröjde däremot inte många dar förrän jag började få ögonen lika öppna för de mildögda egyptierna, som de redan länge haft dem för det goda bemötande B. S. Lapidowitz' checker rönte i bankerna. Vilken fräckhet de människorna ha! Jag tror de äro värre än kineserna. Om de kunde planteras om i Amerika vore vi ur landet på två år. Där var den där mumien från åttonde dynastien av drottning Nonokris, som grävdes upp i öknen av en vild beduin, med kistan full av papyrus... Jag vågar min lön på att hon inte legat så många dar i graven som hon påstods ha legat där i århundraden; men hemlighetsfullheten med uppgrävningen och jobbet att få henne ur landet! Charles

Digitized by Google

Frohman själv kunde inte ha arrangerat det mer hårresande på någon av sina teatrar i N. Y. Lapidowitz var i himlen av fröjd, dit han för visso aldrig kommer av någon annan anledning — affären med utsmugglingen mitt för näsan på de engelska myndigheterna var ju ägnad att tilltala honom trefalt, både som människa, amerikan och samlare.

I går afton på båten hit gjorde jag bekantskap med en tysk herr doktor. Han anförtrodde mig, att det inte finns en äkta egyptisk antikvitet på femtio, och gav mig en förberedande kurs i de metoder förfalskarna använda. Jag minns bara, vad han sade om papyrus. Äkta papyrusrullar rullas upp, skäras i lämpliga remsor och spännas runt trästavar som man döljer ändarna på. Med någon sparsamhet får man sex, sju papyrus av en. För några år sen började man undersöka med röntgenstrålar, som avslöjade trästavarna — de tidsenliga fabrikanterna skyndade sig att ersätta trästavarna med papp dito, som lura Röntgen själv. — Jag undvek att meddela dessa lärdomar åt B. S. Lapidowitz.

I morgon börja vi våra inköp i Rom!

Rom den 28 okt. 1913. Vi ha gjort många

Digitized by Google

underbara fynd, sedan vi startade våra forskningar i den eviga staden. Jag har haft mer att göra än ett stadsbud en flyttningsdag. Våra skatter fylla snart två järnvägsvagnar; såvitt jag kan gissa, är nästan en tiondel av dem äkta.

Not I: B. S. Lapidowitz är redan trött på gamla mästare och mycket skeptisk mot sådana som just funnits på fattiga änkors eller faderlösas vindskontor; orsak: exportförbudet på de gamla signorernas alster, plus småningom förvärvad kännedom om den italienska karaktären. *Not II:* talar ej heller mycket om de kolossala förvärven i Egypti land. Varthän bär det? Mister jag inom den närmaste framtiden den enda inbringande plats jag haft? Det vore trevligt, helst sedan jag förvärvat så stor sakkunskap, att jag kan upptäcka en del grövre förfalskningar, då de hembjudas oss — till säljarnas outsägliga harm och min pungs riktande, från ena eller andra hållet...

Nå, sakkunskapen har jag ju alltid i rent plus (jämte litet till). Men det är högst oroande med B. S. L:s avtagande intresse.

Florens den 10 nov. 1913. (I hast): Fjorton förfärliga dagar förbi. Svår kris av elakartad

Digitized by Google

art men lyckligt överstånden; bölden, som började förskräcka mig i Rom, har spruckit och upplöst sig i ett häftigt anfall av stradivariomani.

Få se, vilken fiol jag kommer att spela i det nya potpurriet.

Milano den 25 nov. 1913. Ve och förbannelse! En amerikan på hotellet (Allah må evigt fördöma honom) upplyste i går B. S. L. dels om det antal Stradivarii, Guarnerii och Amati, som troligen finnas i världen; dels om de metoder som nu med stor framgång användas för att konkurrera med dessa signorer. Det är varken receptet på fernissan eller åldern som ger dem deras klang, sade han, utan träets art och framför allt lagringen av årsringarna. Som kan kontrolleras med mikroskopet. Undersökte på begäran de nio eller tio B. S. Lapidowitz i samråd med mig inköpt och teg av artighet ett ögonblick. Därpå: stort avslöjande; B. S. L. i rollen Orlando furioso, och undertecknad ej långt från silkessnöret. Krisen pågår ännu i dag med jämnmulen himmel och starka utsikter till åska och jordbävning.

Hin må ta alla s. k. sakkunniga, i fiolfacket och andra fack.

Milano den 27 nov. 1913. Två svåra dagar

Digitized by Google

ha förgått sedan sist. Darrade som en galvanometer i närheten av den starkt negativt överladdade Benjamin S. Lapidowitz. Ett ögonblick (jag ryser då jag refererar det) funderade denne på att resa tillbaka till Rom, där de egyptiska rariteterna förvaras, och låta undersöka dem av professor Ciabulini eller vad skurken heter (adressen lämnad av den fiolkunnige amerikanen, som Allah, vars namn vare lovat, evigt fördöme). Slutligen avstod han från företaget — måhända av hänsyn till sin självaktning eller i fruktan för ett apoplektiskt anfall efter konferensen med Ciabulini.

Detta var i går: i dag till min outsägliga hänryckning och av den Högstes förunderliga nåd en artikel i *Collector's Weekly* om de två underbara fynden av handskrivna, delvis illuminerade pergament från 1100-talet, härrörande från någon munk vid namn Hugues Pantin (som Allah må evigt välsigna samt med hela redaktionen av *Collector's Weekly).* Nu alla tecken till att endast ägandet av dylikt, av Hugues Pantin beskrivet skinn (det ena av de två funna är redan stulet!) kan ge värde åt B. S. Lapidowitz' liv. Jag vågade föreslå besiktning av en altar-

Digitized by Google

duk, stulen från S:a Maria in Excelsis och sekret erbjuden mig; jag retirerade hastigt för blicken ur B. S. L:s *yeux de bœuf*.

Alltså: ett Pantinpergament, dött eller levande! Till råga på köpet är det ju något jag är en smula mindre okunnig om än det andra vi samlat.

Venedig den 10 dec. 1913. Är världen bättre än sitt rykte? Ha människorna under den sista halva månaden plötsligt blivit hederliga? Eller (sannolikare) är tillverkningen av gamla pergament förbunden med så stora kostnader att de ej täckas av efterfrågan? Hörde i går av amerikanen, som följt oss som en skugga och nu (Allah vare lovad i evighet) rest sin väg, att förfalskningen av pergament varit en högt utbildad specialitet. Han talade om en Wenzel Hanka eller gud vet vem, som lär ha varit mycket framstående på sin tid, men gjorde misstaget att använda blåsyra vid färgningen av manuskript från 1200-talet och därför numera betraktas med välförtjänt förakt, trots övriga goda sidor.

Få vi inte snart upp ett Pantinmanuskript, kan det hända någonting.

Digitized by Google

Milano den 24 dec. 1913. Julafton — trevlig julafton; vågar knappt visa mig i korridorerna av fruktan att gubbens revolver skall börja konversera med mig. Har genomsökt hela Lombardiet och Sydfrankrike i hans sällskap. Hit kommo vi på ett falskt spår; tusan vete hur det gått om vi inte kommit över ett av Wenzel Hankas autentiska förfalskade pergament, som gubben köpte »som en underlig kuriositet för sina samlingar» — han betonade det fem gånger för handlanden... Har ingen tänkt på att efterapa Wenzel Hankas efterapningar? I varje fall räddade den härvarande troligen mitt liv.

Milano den 2 januari 1914. Må Allah vara lovad i eoner, och Muhammed alltid förbliva hans profet! Må det unga året vara sin början likt, och Michaël Kortschagins skugga aldrig avtaga! Jag är räddad, jag ser på nytt framtiden i möte; och så här hände det.

Klockan var halv nio i dag på morgonen, och jag satt försjunken i de dystraste morgonbetraktelser, då hotellportiern kom in och sade att någon önskade träffa B. S. Lapidowitz — jag for till, ty jag tänkte genast på vår fördömde landsman. — Visa in herrn till mig, sade jag. Efter

Digitized by Google

en sekund kommer portiern in med en liten herre på trettiofem år med stubbad mustasch, blåsvart skäggbotten, två eller tre hakor och en söt liten mage; jude såg han ut att vara med 99 procents sannolikhet. Han bockade sig djupt och smålog inställsamt mot mig. — Får jag be om ert namn, sade jag. — Kalla mig Kortschagin, sade han. Ni är mr Lapidowitz? Den store samlaren?

— Nej, gudi klagat, endast hans sekreterare. — Kan man inte få träffa mr Lapidowitz. — Inte på en timme ännu. Är det något som rör hans samlingar? Jag är hans sakkunnige medhjälpare i allt sådant. — Hm, ja... Ja, det är om samlingar. Intresserar mr Lapidowitz sig för manuskript? Vet ni det?

Jag kände en ilning i ryggen.

— Manuskript? sade jag. Vad är det för manuskript ni har att sälja? Inte era ungdomssonetter, hoppas jag? Han såg på mig ett par ögonblick. — Har ni hört talas om Pantinpergament? sade han så med ens, och jag höll på att ge till ett galltjut men lyckades behärska mig i sista minuten.

Digitized by Google

— Ja, jag har hört talas om dem, sade jag mycket kallt, men såvitt jag vet existerar det inte mer än fyra i hela världen, ett i Bibliothèque Nationale, ett i British Museum och två som funnos alldeles nyligen. Bägge såldes, strax efter det fyndet gjorts, till stora samlare.

Kortschagin såg på mig.

— Bägge såldes, sade han, det är alldeles sant. Men...

— Men vad?

— Minns ni inte något ytterligare om det ena av de två?

Återigen höll jag på att ge till ett rop.

— Ni har rätt, sade jag. Det ena stals. Och...

— Och det är nu till salu, sade Kortschagin. Genom mig.

Han betraktade mig lugnt som om han sagt att det var vackert väder. Jag lät inte förbluffa mig — man måste tänka på sig själv också. Jag ryckte på axlarna och sade:

— Hm, jag tror ni gjort er besvär förgäves, mr Kortschagin. Jag är inte så nogräknad — jag har haft den här platsen i ett halvår, men jag tror inte B. S. Lapidowitz kommer att intressera sig för ett sådant köp.

Digitized by Google

— Så? Ska vi säga 10 % på bruttot?

Jag beundrade hans fräckhet men underlät att visa det. Jag reste mig upp.

— Jag tror inte vi ha mer att...

— Femton? sade Kortschagin. Jag såg på hans kråsnål.

— Hur mycket kostar manuskriptet? sade jag.

— Femtiotusen lire, sade han. Billigt, mycket billigt. Det gör 7,500 efter 15 %.

— Hm, sade jag och funderade ett ögonblick. Höj priset till hundratusen, och 50 %.

Det var Kortschagins tur att vissla, och han gjorde det. Därefter nickade han och grinade som bara en jude kan.

— Gud straffe mig, Gud straffe mig, sade han. Smart, mycket smart. Haha! Men femtio procent...

— Inga men, sade jag. Ni tjänar 7,500 på förhöjningen, men minns att gubben kommer att anlita expert, om jag inte tar mycket fel.

— Det gör ingenting — varan är all right, nickade han. Smart, mycket smart, men... Nåja. När träffas han?

— Kom igen klockan ett, sade jag.

— — —

Digitized by Google

Och nu i afton när jag skriver det här är allt all right. Pergamentet besiktigat, B. S. Lapidowitz utom sig av fröjd, Michaël Kortschagin avrest till Paris med 50,000 och jag kvar i Milano med lika mycket. Ah, lilla Lucy... Och den här gången är varan äkta — professor Giacomo Gentino vid universitetet här, som besiktigade den och fick femtusen av Lapidowitz för besväret och sin diskretion, svor det vid alla gudar.

Jag ångrar, att jag inte lät Kortschagin begära 200,000!

Milano den 10 januari 1914. (I hast.) Fan anamme broder Hugues Pantin! Nu får jag varken ro natt eller dag. B. S. Lapidowitz lever inte för annat än sitt Pantinmanuskript. Han läser det ivrigare än *Wall Street News* förr i världen, fast han inte begriper tre ord av det, och hans enda dröm är fler, fler!

Men hur det skall gå till är mer än jag vet. Inbrott i British Museum? Stöld från Bibliothèque Nationale? Jag har hört de äro försiktiga med utlåningarna där.

Varför kunde inte broder Hugues ligga mera i selen?

Digitized by Google

Paris den 20 januari 1914. Nu äro vi här på vår odyssé — B. S. Lapidowitz har gripits av en obetvinglig förvissning att här, just här är det möjligt att komma över det enda han lever för. Med andra ord fler Pantinpergament. Tills vidare tycks det emellertid inte som om hans förhoppningar skulle besannas.

Såg den fördömde amerikanen på Rue de Rivoli i dag; behöver inte säga att jag räddade mig ned i den underjordiska, snabbt som en vilsekommen kloakråtta.

Såg dessutom professor Gentino, som väl är här och festar upp de redligt förtjänta 5,000.

Paris den 22 januari 1914. Allah är stor, större än någonsin! Må hans välsignelser vila över Michaël Kortschagin, Kortschagins barn, barnbarn och barnbarns barn. Må broder Hugues vara evigt fritagen från de lumpna misstankar jag riktat mot hans arbetsamhet. Hans flit har varit berömlig.

I dag klockan åtta kom Michaël Kortschagin åter upp till mig och hälsade, en smula närgånget för resten.

— Gubben fortfarande pigg på pergament? sade han.

Digitized by Google

— Inte ovillig, underligt nog, sade jag. Jag har försökt tala förnuft...

— Seså, seså. Mer än femtio procent ger jag, Gud straffe mig, aldrig.

— Vad är det ni vill sälja? frågade jag.

— Pantin, min vän, Pantinpergament! Ingenting mer och ingenting mindre!

Jag såg på honom.

— Hör på, Kortschagin! Det finns veterligen inte mer än fyra Pantinpergament. Ett i British Museum, ett i Bibliothèque Nationale, ett hos Rotschild, tror jag, och ett som vi köpte av er. Hur kan ni då...

— Hur vet ni att det inte finns fler? Därför att man inte haft reda på dem! Inte av någon annan anledning. Men när folk betalar 100,000 per styck för en sak, så finns det också folk som börjar hålla utkik efter den saken.

— Ni vill alltså påstå att ni har ett nytt? som inte är stulet?

— Hur jag fått det angår er inte — jag tror i varje fall inte ni bryr er stort om det, haha! (Jag rynkade på ögonbrynen.) Men jag har inte ett, jag har två!

— Kortschagin!

Digitized by Google

— Tillkalla sakkunniga, om ni inte tror mig. Men diskretion, diskretion, får jag be!

— Kortschagin! Ni vill verkligen påstå att...

— Tillkalla sakkunniga, jag begär inte bättre.

Jag såg på honom; han såg så ärlig ut det gärna är möjligt för en jude. Jag ryckte på axlarna.

— Det är bra. Gubben träffas klockan ett liksom sist. Och minns de femtio procenten.

Jag trodde gubben skulle få slaganfall, när jag berättade honom om Kortschagins besök. — Är det möjligt, är det möjligt? mumlade han. Vi måste ha en sakkunnig, Hopkins. Vi få inte blanda upp våra samlingar.

— Jag såg professor Gentino gå in på ett hotell vid Rue de Rivoli i förrgår, sade jag skyndsamt för att undvika debatt av gubbens sista punkt.

— Det är bra, det är bra! Skynda er efter honom, Hopkins. Vad begärde Kortschagin?

— Hundratusen liksom sist. Billigt, om jag får säga min åsikt, sir. Det är tur att jag lyckades spåra upp den mannen.

— Bra, bra, Hopkins, ni skall bli ihågkommen, om det visar sig vara äkta!

Digitized by Google

Efter denna lilla diplomatiska privatfiness uppskaffade jag professor Gentino; och så gick allt som sist. — Absolut äkta, garanterade professorn efter tre timmars undersökning; och en mycket intressant text, mina herrar! B. S. Lapidowitz var utom sig av fröjd; Kortschagin fick sina pengar, jag min hälft av hans andel och en privat check på 10,000 extra av B. S. Lapidowitz...

Må en kollektion av Pantinpergament upptäckas av Kortschagin! I varje fall äro jag och Lucy snart såverade, Gud vare lov, och sen är det slut med min plats som antikvitetsexpert hos B. S. Lapidowitz!

Ångaren Ville d'Orléans, destinationsort Boston, den 31 januari 1914. Gud vare lov, nu ser jag just sista skymten av gamla världen genom hyttfönstret! Vilken världsdel! Bara svek, bedrägeri, ondska och penningbegär! Denne Silberstein, som Kortschagin visst heter! Ah, denne Silberstein!...

I förrgår kom amerikanen upp till oss — var den människan fått sitt spårsinne ifrån, vete hin. Gubben och han började tala, och gubben pöste som en kalkon. — Hrm, hrm, man kan göra

Digitized by Google

fynd ännu, mr Barton (så heter karlen). Man kan göra sina små fynd, ja. Hrm, hrm. — Nå, mr Lapidowitz? Vad är det, ni funnit? Fioler, liksom sist? — Ånej, hrm, hrm! Det finns bättre saker att ge sig på, mr Barton. Vad säger ni om pergament? Om Pantinpergament? — Pantinpergament? Äro de inte tämligen sällsynta, mr Lapidowitz? Jag tycker mig ha hört det finns fyra i det hela? — Haha! Haha! Vad skulle ni säga, om jag sade er att jag lyckats samla hop ett helt litet bibliotek på den sista månaden? Mr Barton stirrade på B. S. L. — Ett bibliotek av Pantinpergament på en månad? viskade han i spärrstil. — Ja, inte något stort bibliotek, mr Barton, men tre nummer i alla fall! Haha, ni ser häpen ut! Å, hrm, det går att göra små fynd ännu, om man har spårsinne... Men tyst, tala inte om det för folk än, mr Barton! Mr Barton stirrade på B. S. L. i en halv minut; så sade han: — Har ni någonting mot att visa mig era pergament? — Ingenting alls, mr Barton, det skall vara mig en stor glädje! sade gubben och halade fram skatterna ur den brandfria ask han förvarade dem i, en och en i sänder. Mr Barton såg på dem, både med och utan

Digitized by Google

förstoringsglas. Till slut harsklade han sig och sade: — Mr Lapidowitz, jag har en vän, en monsieur Lejuste här i Paris, skulle ni ha något mot att han fick se era pergament? Han samlar, och jag vet att han skulle vara utom sig av förtjusning över sådana rariteter som era. — Bed honom komma! ropade gubben. Han är mycket välkommen. Nå, vad säger ni, mr Barton?

Dagen efter kom monsieur Lejuste och katastrofen. Monsieur Lejuste var en liten vithårig herre på sextio år i bonjour och hög hatt. Han harsklade sig oupphörligen, men talade för resten en utmärkt engelska. Kanske var det därför B. S. L. trodde på honom. Han var samlare och hade varit professor i medeltidsfranska vid Sorbonne. Han var mycket intresserad av de nya fynden av Pantinpergament... Han skulle iakttaga all diskretion med vad han fick se...

Gubben halade fram dokumenten, skrockande och skrytande i ett enda andedrag. Monsieur Lejuste fick upp förstoringsglaset och började studera dem utan att höra på B. S. L. det ringaste. Han läste, muttrande för sig själv, tills han kom ett stycke ned i texten på det första pergamentet. Där fanns ett hål i pergamentet, och

Digitized by Google

när han kom dit, tvärstannade han plötsligt, läste om, läste fram och tillbaka, muttrade, ryckte på axlarna och gick vidare i texten. Litet längre ned kom det ett nytt hål; samma procedur från monsieur Lejuste. Han övergick till de två andra pergamenten med precis samma resultat: vart och ett av dem innehöll två hål, och vid vart och ett av hålen stannade monsieur Lejuste, som ett godståg vid en station, i flera minuter, läste, muttrade, ryckte på axlarna och gick vidare. Till sist hade han kommit igenom alla tre pergamenten och blev sittande orörlig som en staty. — Om jag kunde förstå varför?... mumlade han för sig själv. Det är ju enkelt för resten, men varför detta? B. S. Lapidowitz dansade fram och tillbaka på golvet i fadersstolthet. — Storartat, inte sant, monsieur? Storartat! Plötsligt for monsieur Lejuste upp med ett skutt: ah, ah, ah! Jag har det, jag har det! Ah, le drôle! Le drôle d'un type! Sans ça!...

B. S. L. hejdade sig i sina rörelser.

— Vad står på, monsieur?

— Jag har funnit det! Nu vet jag det! En sådan typ! Ah, denna löjliga människa till typ!

Digitized by Google

— Vad är det? Vem menar ni?

— Mannen som sålt er dessa pergament! Jag blev häpen först — naturligtvis var jag misstrogen, men allt tycktes vara all r-right, som ni säga. Visserligen var texten utan intresse, men utan tvivel kunde den vara av Hugues Pantins hand, stilen, illuminationen, mycket annat talade därför. Så, plötsligt, voilà! Ett hål i pergamentet, som det finns i de flesta pergament, och där: ingen mening längre i texten! Allt obegripligt! Jag rev mig i huvudet, jag tänkte: måhända en olyckshändelse! Jag läste vidare. Nytt hål, såsom det bör vara; men ny obegriplighet i texten! Detsamma i alla tre pergamenten. Jag grubblar, jag funderar. Nu, plötsligt, vet jag det. Haha! Ah, vilken man! Monsieur, törs jag fråga, av vem har ni köpt dessa tre pergament?

Jag makade mig långsamt närmare dörren; B. S. L. hade stelnat i sina påfågelsrörelser som om han fått kurare. Monsieur Lejuste upprepade sin fråga utan att få svar.

— Nåväl, det är mig detsamma, det är er affär. Jag hoppas blott ni ej betalt mycket för dessa pergament.

Digitized by Google

Äntligen kom det ljud i B. S. Lapidowitz.

— Ni menar... De skulle inte vara äkta? stammade han.

— Äkta? De la vie, jamais! En mycket skicklig förfalskning och ett utomordentligt löjligt misstag av förfalskaren.

— Hrm... vad...

— Han har glömt en sak, monsieur, som dock är påfallande: alla djur hava ögon i huvudet. Nåväl, denne man (jag vet ej vem han är, men det är le drôle d'un type!), han har haft åtgång till ett äkta Pantinpergament. Intet tvivel om det. Måhända har han stulit ett, måhända har han lånat ett; var lugn, monsieur, han har i varje fall ej sålt det till er! Ah, vilken typ! Han skaffar sig ett annat värdelöst pergament, han befriar det från dess text; han sätter sig ned att göra ett Pantinpergament. Texten som skall stå där är honom likgiltig; han väljer en legend om S:te Génévieve. Mycket vacker, mycket rörande. Han formar stilen som Pantin, utmärkt väl, han illuminerar kapitälerna, han arbetar som artist. Så kommer hålet i pergamentet. Som jag sagt er, monsieur, alla djur hava ögon i huvudet; vad

Digitized by Google

är följden: det finns hål i skinnet som beredes till pergament; två hål. Denne förfalskare tänker ej därpå: då han kommer till dessa hål, hoppar han över ett, två, tre ord i sin text. Hur är det i ett äkta pergament? Där har man skrivit runtom, eller i varje fall ej hoppat över något. Och, voilà, denne förfalskare, för övrigt så skicklig, har spillt hela sin möda? ... Törs jag verkligen ej fråga om hans namn, monsieur?

— — —

Det var den sista repliken från monsieur Lejuste; efter den rusade B. S. Lapidowitz upp, vrålande som en tjur: — sattan, sattan! — och nu gick det till polisstationen ... Brrr ... Anmälning; arresteringsorder på Kortschagin, som befanns heta Salomon Silberstein (utom en del andra saker) ... Avsked till mig, på grått papper ... fula ord, eder ... antydningar om komplott, Gud vet vad ... Jag var för glad att rädda livhanken för att ens bry mig om att kräva min innestående lön ...

I varje fall har jag nu samlat nog för lilla Lucy och mig. Dessutom en avsevärd insikt i samlandets svårigheter i andra fack, och en djup

Digitized by Google

misstänksamhet mot dem som sysselsätta sig därmed, från Egypten till Nordpolen.

Men skall jag i alla fall svära över Silberstein? Den förbrytaren får ju åtta år!

* *
*

Sålunda begav det sig, att broder Hugues från klostret S:t Paulus in Monte förhindrades att åtta hundra år efter sin död översvämma den europeiska marknaden med de pergament för vilka han är så rättvist berömd. Den obevekliga och ibland humoristiska världsstyrelsen hade roat sig med att för ett par ögonblick sammanföra hans, mr B. S. Lapidowitz' och Salomon Wilhelm Silbersteins ödestrådar i en härva, ur vilken det endast var rätt att den fromme dominikanerbrodern utgick med största hedern. Vad mr B. S. Lapidowitz beträffar, sökte och fann han på annat håll det högre livsintresse, vars dunkla viskning drivit honom ut på samlarstigen; han är nu som bekant ett av de klarast skinande ljusen i metodistförsamlingen Den Smala Vägen.

Digitized by Google

Och i ett trångt och obekvämt rum måste herr Salomon Wilhelm Silberstein för sin del i ännu sju år begrunda den sanning, att även den skickligaste gör felsteg, och att om man ej tillräckligt använder de ögon man fått i sitt huvud, man kan råka glömma att andra ha dylika ögon, både manuskriptkännare, lagens väktare och de djur vilkas skinn beredes till pergament.

Digitized by Google

Digitized by Google

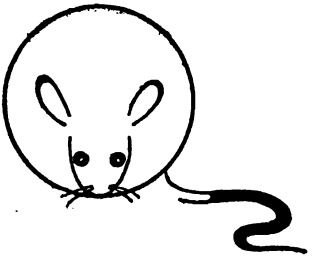

DEN VITA RÅTTAN

Digitized by Google

Digitized by Google

DEN VITA RÅTTAN.

Redan vid nio, tio års ålder visade John Hager tydliga anlag åt det naturvetenskapliga hållet. Han samlade fågelägg, som han ordnade med etiketter i ett litet glasskåp; han lärde sig att stoppa upp de djur han sköt med sitt salongsgevär; han fick så småningom ett helt litet museum av ormar, iglar och grodyngel, som han lade på sprit; och han karvade efter bästa förmåga sönder mullvadar och råttor med sin pennkniv och andra instrument. John Hagers fader, som var lektor i latin, åsåg icke denna linnéanska iver med någon särskild glädje; men då det med årens lopp tydligt visade sig, att sonen saknade det sjätte sinne som fordras vid tillämpandet av den latinska konjunktivläran, fogade han sig i det oundvikliga och lät John gå över till

Digitized by Google

reallinjen. Och när John efter studentexamen, i likhet med sjuttiofem på hundra av övriga svenska studenter, skulle till universitetet, var det redan självklart, att han blev medicinare.

John hade sin årsklass' högsta betyg på reallinjen i naturvetenskapliga ämnen; han anlände alltså till universitetet med hållningen av en triumfator, som gör sitt intåg i sitt trogna Rom; och om universitetet dröjde något med att erkänna sig besegrat av honom, kom det sig därav, att universitetet sett så många andra A-studenters läroverksgloria blekna. Emellertid visade det sig, att Johns A-gloria var hållbarare än de flesta andras; redan efter ett års förlopp var han klar med sin med. fil. kand. och antagen som e. o. amanuens vid fysiologiska institutionen.

Nu är vivisektionen en vetenskap, som varit föremål för mer debatter än någonting annat än Darwins lärosatser; försvarad av sina anhängare både som ett gott i och för sig och ett nödvändigt ont; och angripen av sina fiender som ett djävulens eget påfund. I hur hög grad den praktiseras i Sverige är rätt obekant och angår för övrigt icke berättelsen om John Hager. Det är emellertid säkert, att amanuensen John Hager

Digitized by Google

vid sitt universitet snart var känd som vivisektorn rätt och slätt.

Den iver varmed han hängav sig åt sin konst — ty han drev snart sin för utomstående något kusliga vetenskap till en konst — var värdig vetenskapens störste män, och skulle utan tvivel kommit hans mor att betrakta honom som en djurens Torquemada, om hon haft någon aning om förhållandena. Men det hade hon inte. Det var sällan hon såg till sin son; nästan endast till julen och ett par dar på sommaren; det enda hon egentligen visste om honom var, att han redan efter tre års studier avlade sin medicine kandidatexamen med höga betyg. Det dröjde ett år till, innan hon och världen i övrigt började ana en annan sak: att John Hager fattat en prononcerad smak för Mac Darnbys whisky.

Utan att på något sätt vilja uppreta denna stora och aktade firmas generalagentur mot oss, våga vi påstå, att deras vara icke hade något gott inflytande på med. kand. John Hager. Samtidigt som det gick kortare och kortare tid mellan hans groggar, som blevo allt starkare och starkare, gick det längre och längre tid mellan

Digitized by Google

hans tentamina, som blevo svagare och svagare. Kamraterna skakade efter en tid en smula på huvudet åt John Hager; och John Hager själv skakade efter en tid en smula på handen om morgnarna, men knappt mer än en gammaldags biograffilm. Det fanns emellertid ett fält, där hans hand bevarade sin ofelbara säkerhet, hans älsklingsfält, vivisektionen.

Men det kom en augustinatt. John Hager hade suttit på hotellet med sitt ordinarie lag och måhända druckit en smula mer än sitt ordinarie kvantum av sin älsklingsdryck. Härunder lade han märke till en sak, som han hört talas om som ett allmänt faktum, men som han dittills ansett för infamt förtal: whiskyn gjorde honom melankolisk. Han drack grogg på grogg och blev mer och mer nedstämd. Han kände en dov och beklämmande press kring bakhuvudet och hjärtat. Vad tusan var fatt? Han sökte på kamraternas uppmaning gaska upp sig; men med så föga framgång, att de knappt protesterade, då han vid stängningstiden avböjde nachspielsförslagen och förklarade sig skola gå hem. Deras brist på *courtoisie* retade honom och gjor-

Digitized by Google

de honom ännu mera melankolisk; och när han kom hem till sin bostad på institutionen, var det med en slags förbittrad iver, han kastade sig över sitt experimentdjur för tillfället, en ovanligt stor, vit råtta.

Djuret var fastskruvat i en stål- och nickelglänsande maskin av sista modell från den stora firman i Leipzig. Det gällde ett experiment i själva huvudet, ett försök till lokalisering av de olika centra. Visserligen fanns det redan hundra och en teorier och lärosatser härom; men John Hager hade fått en misstanke, som tycktes honom genial, att allt inte var som sig borde med dessa lärosatser. Humbug! Han skulle avslöja den.

Egentligen skulle han, då han på eftermiddagen lämnade djuret, ha lossat det ur ställningen och placerat det i den s. k. rekonvalescentburen; men av någon anledning — om det var apéritiftörsten eller ej — hade han inte fått tid till det. Djuret var följaktligen ytterst medtaget, då han kom hem vid halv två-tiden, och om han inte vetat, att han aldrig använde anestetiska medel, skulle han ha trott, att han gjort det, så livlös och bedövad föreföll den vita tingesten i ma-

Digitized by Google

skinen. Han tog en sängfösare av sitt älsklingsmärke och fattade pincetten.

Måhända hade han gjort denna sängfösare för stark; måhända hade redan de groggar han tagit under aftonens lopp varit för starka och många; måhända hade han i distraktion lossat på skruvarna i stålmaskinen, som höll djuret; eller var det belysningens fel; — i samma ögonblick som han förde den elektriskt laddade fina pincett, med vilken han gjorde en del av försöken, in i den vita råttans blottade hjärna, flög den samman, vrängde huvudet åt höger och högg på sned efter John Hagers hand med sina spetsiga gnagartänder. Dess röda ögon brände till som kolspetsar i en oskyddad elektrisk lampa. Därpå var allt förbi lika fort som det kommit; och John Hager, som flugit tillbaka, konstaterade efter ett ögonblick, att den vita råttan måste lämna plats till en efterträdare; den reagerade icke mer för den elektriska strömmen; den var död.

Han kastade den vita tingesten åt sidan med en vresig morrning och gick till sängs efter ännu en sängfösare.

Han hade en obehaglig dröm denna natt: han

Digitized by Google

gick genom en djungel av svampliknande träd med mögelvita stammar och stora paraplykronor, som antingen voro verkliga svamphuvud eller så ogenomskinliga att intet spår av himlen syntes genom dem. Marken var fuktig och tung att gå i, och han andades besvärligt. Av någon anledning hade han bråttom; han måste skynda sig, men visste inte varför. Han gick i en oändlig allé av svampträd. Plötsligt syntes någonting i skuggan av dem, två röda punkter, som glödde som kolspetsen i en oskyddad elektrisk lampa. Bakom de röda punkterna skymtade en lurande och välvd vitgrå rygg i skuggan av svampträden. Med ens visste John Hager, varför han hade bråttom, och svor till över sig själv i drömmen: han hade gått åt fel håll! Det var ju *detta,* han skulle undvika: den vita råttan!

Nu gällde det att springa! Han började springa av alla krafter, men marken blev allt tyngre och klibbigare och allén allt längre och längre. Han hörde tysta och mjuka hopp bakom sig, och fastän det var en anatomisk omöjlighet, såg han utan att vända sig om två rödbrännande ögon som blevo större och större och en rad spetsiga gnagaretänder, som skilde sig åt för att hugga.

Digitized by Google

Nu — en sista ansträngning — han *måste* komma ur håll för dem — nu voro de över honom — nu — —

Han vaknade, våt från nacken till hälarna, med hjärtat bultande som efter en ansträngande språngmarsch. Rummet var kolmörkt, men tycktes fullt av röda punkter, som glödde som den oskyddade kolspetsen av en elektrisk lampa.

Följande dag drack John Hager grogg redan tidigt på förmiddagen. Det är ovisst, om detta verkade som medicin, men drömmar blev han i varje fall fri för under de följande nätterna.

Efter elva års vistelse vid universitet avlade John Hager medicine licentiaten och slog sig ned som läkare på en större ö i skärgården, vars namn gör detsamma. Den hade saknat läkare hittills, och tillfredsställelsen över att få en legitimerad doktor i stället för kvacksalvaren utanför huvudköpingen var allmän. Helst som den nye doktorn delade öbornas smak i åtminstone ett fall — i åsikten att Mac Darnbys whisky med sodavatten var bättre än andra drycker. Doktorn gick t. o. m. längre än öns övriga dyrkare av denna dryck, i det att han ansåg Mac Darnbys fabrikat så gott, att sodavatten egentligen var

Digitized by Google

obehövligt. Han blev snart populär; och det drö-jde gott och väl fem år, innan öbornas känslor började förändra karaktär. Det började glunkas man och man emellan, att doktorn var lite kon-stig, att whiskykonsumtionen på ön icke stod i proportion till invånarantalet, och att detta hade sin grund i doktor Hagers bosättande där.

Man skakade på huvudet, men samtidigt måste man medge, att ingenting var att anföra mot det sätt, varpå doktorn skötte sin praktik. Hans recept voro alltid i ordning och hans diagnoser riktiga. Följaktligen gjorde man endast anek-doter om honom, tills fallet Andersson kom.

Grosshandlare Andersson var en tät och aktad man på ön, och han och doktorn voro gamla supbröder. En morgon i november efter en kam-ratlig dryckesnatt kände grosshandlaren sig till den grad fördärvad i halsen, att han beslöt söka bot hos den som hjälpt honom att framkalla det onda.

Doktor Hager tycktes vara hälsan själv, fastän ögonen i hans magra och slätrakade ansikte hade en osäker glöd någonstans bakom pupillen. Han mottog sin gamle vän med en fryntlig hälsning, och grosshandlaren framförde sitt ärende.

Digitized by Google

— Tag plats, kära bror, så får jag titta dig i gapet!

Grosshandlaren tog plats i liggstolen, slöt ögonen och öppnade sin mun så brett han kunde. Egentligen var det otäckt att gå till läkare, tänkte han; t. ex. här i liggstolen, man låg på ryggen som en besegrad brottare, och . . .

— Det är ingenting alls, hörde han plötsligt en röst ovanför sig, medan doktorns hand slöt sig i ett skruvgrepp om hans axel. Var det doktor Hagers röst? Den var kraxande, upphetsad och nästan obegriplig.

— Ingenting alls, sade rösten. Bara en stor vit råtta som sitter i halsen på dig, bror, med röda ögon! Vänta, så skall jag skjuta den!

Han släppte ett ögonblick taget om grosshandlarens axel och sträckte sig efter en revolver som hängde på väggen över hans skrivbord, från vilken andra vapen och djurtroféer skådade ned.

Hur grosshandlaren kom upp ur stolen och ut på köpingens gata, visste han själv ingenting om. Men plötsligt fann han sig springa längs gatan som ett jagat djur och hörde smällen efter sig av sex revolverskott.

Digitized by Google

Dagen efter internerades doktor Hager som patient på ett privat vårdhem, som förestods av en yngre, som det sades något excentrisk kollega till honom. Den nye patienten var hopsjunken och sinnesfrånvarande, och sysselsatte sig huvudsakligen med att med imaginärt cement tilltäppa imaginära råtthål längs rummets golvkanter. Då och då sprang han med en slags hoppande rörelse rummet runt i cirkel, under det han oavvänt stirrade till höger om sig och ryckte högra handen till sig, som om han fruktat något bett i den.

Tidigt en morgon, då den gamla sköterskan såg in genom det lilla observationsfönstret, hade han slutat sitt lopp ej blott i cellen utan på den jordiska vädjobanan. Hon underrättade hastigt anstaltens doktor, och denne skyndade till och konstaterade, att döden inträtt knappt tio minuter förut och alldeles oförmodat. Doktor Hager låg på rygg med lemmarna utspärrade åt alla fyra hållen, så stelt som om de varit fastskruvade vid något imaginärt tortyrinstrument. Hans pupiller voro uppspärrade i vanvettig förskräc kelse.

Digitized by Google

Doktorn på vårdanstalten stirrade in i de glasartade globerna.

— Syster, sade han efter ett ögonblick, gå in på mitt rum och hämta den svarta miniatyrkameran, som står i glasskåpet.

— Kameran?

— Ja. Weiner-Borchmann-kameran med dekupleringslinsen. Mannen är död. Jag har lust till ett förryckt experiment.

En timme senare kallades sjuksystern in på doktorns rum av en ringning. Vårdanstaltens excentriske läkare stod med tankfull min vid fönstret och stirrade på en liten glasplatta.

— Syster, sade han, ni har hört på mina fantasier ibland utan att skratta. Skulle ni ha lust att se på den här plattan? Kanske finns det fler ting mellan himmel och jord än vi begripa, och kanske fanns det något fel i plattan. Men vill ni säga mig, vad ni tycker det här liknar?

Systern tog plattan med något osäker hand och höll upp den mot det mattgrå decemberljuset.

— Vad menar doktorn? sade hon äntligen. Var har doktorn fått det här från? Jag ser ingenting annat än en stor, vit råtta!

Digitized by Google

MEDAN
KAPELLET SPELAR

Digitized by Google

Digitized by Google

MEDAN KAPELLET SPELAR.

Så — dörren i lås bakom mig, ordentligt. Var det någon annan som ville in? Tog det inte i låset? Prat, allting är tomt på andra sidan glasskivan. Bara träden ute i torgplanteringen, som se ut som rensade skelett, och ljuset som ligger längs trottoaren från gaslyktan vid hörnet. Det gör figurer i klinkerstenarna precis som i ett bonat golv. Regnet skvalar, skvalar. Det har mycket att skölja rent i kväll...

Nå, god afton, portiern, god afton! Trevligt vårväder, inte sant? Tänka sig att det här är maj, då folk eljest sitter ute på trottoarserveringen eller tar ut i skogen... vad? Om *jag* har varit i skogen? Vad menar portiern? Vad skulle jag i skogen i sådant här väder? Vad i all världen skulle jag i skogen i sådant väder? Jag

Digitized by Google

skulle ju bli genomblöt in på bara kroppen... jag *är* alldeles genomblöt, säger portiern? Vad... jaså, ja, jag har gått en liten tur för att få aptit, det är nu en outrotlig vana hos mig... Nej tack, inte något bord i matsalen — jag går in i kaféet. Känner ingen aptit, fastän jag har promenerat... vaktmästare, en absint! En stark, Pernod fils, inget socker!

Tack — nå, ni ha fått ett nytt kapell. Vad är det för folk? Italienare? Jag kunde tro det. Sådana ögon kapellmästarn har — man skulle kunna ta honom för den onde själv... Säg mig, står inte karlen och stirrar på mig? Aldrig i mitt liv har jag sett sådana ögon... Låt mig se, vad är det här? Vad är det de spela? Gud! Vid Gud, är det inte den gamle Kalifen själv...

I afton, i afton... De spela den just i afton... Just i afton, då regnet strömmar över rutorna och sjunger ur takrännorna... Det har mycket att skölja rent i afton — hu!... Och så spela de Kalifen! Jag har aldrig hört den utan att tycka, att jag hörde Eufrats vatten som strömmade i natten genom Bagdad, och dämpade årtag från båtarna med förklädda äventyrssökare... Hur länge är det nu sen jag hörde den? Det är länge-

Digitized by Google

sen, längesen, men jag kan aldrig höra den utan att det är som om min ungdom vaknade igen ett ögonblick, min ungdom, då jag också drömde om äventyrsnätter... Flodvattnet strömmar, båtarna möta varandra, och ur en av dem vinkar en vit hand och lovar mig allt som jag drömde att *hon* skulle ge mig...

Det var *hon* som spelade Kalifen för mig första gången — hon visste inte, att det var för mig, men jag glömmer det aldrig. Jag hade drivit kring längs gatorna i den lilla grå staden, där min ungdom förflöt; det var en majkväll liksom nu, men en majkväll med blå himmel och vita stjärnor; det vällde stora doftböljor genom luften från lindarna och syrenerna, och jag var ensam, så hungrigt ensam som man bara är, när man är ung och det är maj. Hungrig efter något — jag visste inte vad — alltså naturligtvis efter en kvinna. Jag blev stående nedanför *hennes* fönster — hennes, som jag bara sett några gånger, som jag beundrade och som jag hatade, eftersom hon tillhörde en värld, dit jag inga förhoppningar hade att någonsin komma in. Hon var underbar, blek, med brännande och kalla bruna ögon, slank, ut-

Digitized by Google

manande och stolt, nära mig som mitt eget hjärtas slag och så avlägsen från mig som en stjärna. Den aftonen stod ett fönster öppet i hennes våning vid den tysta parkgatan. Det var mörkt i hela fönsterraden, och jag trodde inte att någon var hemma. Då började det med ens spela där uppe, jag kände med mig att det måste vara hon — det fick inte vara någon annan än hon. Tonerna från pianot och den heta altklangen av hennes röst lyfte sig i majnatten som sången från en fontän — hon spelade Kalifen. Jag tyckte mig vagga i en gondol över en nattblank vattenyta, jag hörde vågorna viska och sjunga mot gondolens sidor, jag var i äventyrens förtrollade stad, där allt var möjligt under Kalifens spira... Flodvattnet strömmade, båtarna flöto förbi varandra med dämpade årtag, och ur en av dem vinkade en vit hand som lovade allt — *hennes* hand...

Med ens slutade hon. Det kom inte mer, hur länge jag stod där och väntade, och jag raglade hemåt i vårnatten, tröstad, mättad och hungrigare än någonsin... Ja, det var första gången jag hörde Kalifen, och sen dess — hur vågar den förbannade italienaren spela den i kväll?! Vill

Digitized by Google

du höra upp, din djävul! Just i kväll — — vad menar du? — — står du inte där och hånstirrar på mig? — — vaktmästare, säg till honom att sluta ögonblickligen, *ögonblickligen!* — Seså, jag är alldeles lugn, det var bara den där melodien, han spelade den avskyvärt — nej, utmärkt, utmärkt, men jag kan nu en gång inte tåla den musiken — — ge mig en Pernod till, en stark.

Den våren, *den* våren... ja, det gick många vårar till i den lilla staden, men *henne* såg jag inte mer. Hon drog ut för att söka livet där det fanns, ute i den stora världen, som för mig låg tusentals mil borta. Jag gick kvar i den lilla staden och växte hop med den, allt eftersom dagarna gingo, blev lika grå som den, och nästan lika ointresserad av allt som låg utanför tullarna. Jag växte till i ålder, visdom och nåd inför Gud och människor, som det står skrivet — och bland annat i nåd inför min förman. Ja, och inför hans dotter. Nå, intet ont om henne, allt må komma över mig. Hon ville väl finna livet liksom den unga kvinnan som dragit bort, och hon trodde inte hon behövde gå utanför tullarna för att göra det. Och jag — vad ville jag? Jag ville kanske också möta livet, men jag visste

Digitized by Google

att det inte var hon, som skulle hjälpa mig att finna det. Och likväl tog jag henne — eller tog hon mig? Nej, hon hade aldrig kunnat taga mig, om jag inte velat, om jag inte hoppats att genom henne och hennes pengar komma ut och möta något, som jag kallade för livet — — alltså naturligtvis — *henne*. Ja, det var *henne* jag ville möta, det är inte något tvivel om det. Inget tvivel. Jag visste inte, hur det gått för henne, om hon var gift eller ogift, allt vad jag hade hört, var att hon rest till Italien, och för att om en osannolik slump hjälpte mig få se henne en gång till, gifte jag mig med den andra... Ack, jag gjorde henne inte så mycken orätt — då. Hon hade aldrig sett annat än vad den lilla staden bjöd, och ur den synpunkten kunde hon inte annat än tycka rätt bra om mig. Ja, kanske drömde hon på sitt vis om mig så som jag drömde om den andra, om *henne*. Vi gifte oss. Jag kände för första gången, vad det var att ha möjlighet att tillfredsställa sina önskningar, och på bröllopsaftonen reste vi söderut, min nyblivna hustru och jag. Hon ville stanna i vår stad vi kommo till i Tyskland och Schweiz, men jag drev på. Vad skulle

Digitized by Google

det tjäna till att stanna här uppe där snön ännu låg överallt? Söderut, till solen, till Italien! Jag blev otålig vid minsta dröjsmål, och min hustru såg ofta på mig med sina stora förvånade barnaögon. Hur skulle hon kunnat begripa vad det var som drog mig? Äntligen voro vi i Italien, och långt ifrån att min oro avtog, ökades den. Hur skulle jag finna *henne*? Jag visste ju ingenting om henne, ingenting annat än att hon bodde här i solens och det heta blodets land. Och tiden brådskade. Om några veckor skulle jag vara hemma igen i den lilla grå staden och återta mitt grå vardagsliv... Som förryckta irrade min hustru och jag från den ena ändan av Italien till den andra och stannade på de osannolikaste platser för att ge slumpen en handräckning. Om aftnarna, när min hustru gått och lagt sig — hon brydde sig inte om mitt underliga humör, hon njöt som ett barn av solen och den blå himlen — gav jag mig ut på strövtåg, från den ena osterian till den andra, där jag trodde att konstnärerna höllo till. Och alltid var det förgäves. Ingen kände henne, ingen hade hört talas om henne. Jag blev mer och mer inbunden, och när min hustru råkade säga något om vår hemresa, som

Digitized by Google

nu snart var förstående, kunde jag få paroxysmer, som det tog mig all min själsstyrka att kväva... Äntligen, sista aftonen vi hade kvar i solskenslandet, skedde undret. Slumpen kom till min hjälp för ett ögonblick, som för att håna mig...

Det var i Florens, en majnatt. Det doftade från alla träd och klängväxter, stjärnorna voro mattvita mot den sammetssvarta himlen, det blänkte och brann av eldflugor i nattdunklet. Jag kom längs en av gatorna som gå från platsen där uppe... vad är det den heter?... Piazzale Michelangelo, och jag gick som en sinnesfrånvarande. Eldflugorna stego och sjönko, och jag hatade dem. Jag tyckte, det var som om de hånade mig, som om de ville visa mig, vilka irrbloss jag hade förföljt. Då skedde det plötsligt.

En mandolin började spela uppe på altanen i en av de vita villorna vid gatan. Tonerna gledo ut i natten, brinnande och blänkande, sjunkande och stigande som eldflugornas flykt... Det var som om allt med ens höll andan och lyssnade. Jag kunde höra mitt hjärta slå. Och så kom rösten — den heta altrösten, som jag törstat efter i åratal. Den lyfte sig och sjönk i takt till mandolintonerna, varm och flämtande som nattens

Digitized by Google

egen andedräkt; och som en sång ur vårnattens hjärta kom Barcarolen, den gudomliga barcarolen:

Ljuva natt, kärleksnatt...

Det varade några få minuter, eller kanske många, jag vet inte, så blev det tyst, någon öppnade en dörr uppe på balkongen, och jag såg två människor försvinna in i det upplysta rummet innanför — *hon* och en man... Ja, det var *hon*, jag såg henne, hon strök den andres panna med sin vita hand... Jag kastade mig som en rasande mot porten till villan; den motstod alla mina ansträngningar; jag ropade vansinniga saker, utan att det kom något svar. *Hon* var där inne med en man — som hon älskade — — *Hon*, som jag drömt om i alla dessa år — — *Hon* — — Jag vet inte, hur länge jag stod där bedövad och tillintetgjord, jag vet inte, hur jag kom därifrån — jag såg bara henne och hörde ingenting annat än tonerna från barcarolen, de vällustigaste och hetaste i världen — ljuva natt, kärleksnatt...

Ah! Vad menar den fördömde italienaren? Är han djävulen själv? Vad menar du, människa? Står du där och hånskrattar åt mig? Vill du sluta den melodien genast? Barcarolen — hur

Digitized by Google

vågar du? — tig, säger jag! sluta! *hennes* melodi — se, så, vaktmästare, jag är ju lugn, alldeles lugn — varför stirrar folk på mig? — det var bara den förbannade italienaren med sin musik — han står och hånar mig, jag ser det på hans förbannade ögon — nå, jag är alldeles lugn, det ser ni väl, men varför skulle han spela just... nå, det är bra!

Ah... ens minnen, ens minnen. Tiden dör, och allt annat dör, bara minnet lever. Lever det evigt? Efter vad som skett i afton... nej, nej, låt mig glömma. Jag och min hustru reste hem till den lilla grå staden och började vårt vardagsliv. Vårt äktenskap hade sina svårigheter att kämpa med, men det ha väl alla äktenskap, och jag tror inte min hustru var olycklig. Hon var väl varken lycklig eller olycklig, precis som de flesta andra. Var jag själv olycklig? Jag vet det inte. Min dröm om *henne* och den brutala avslutningen sutto kvar som en tagg i mig, men samtidigt fick mitt liv sin enda stackars romantik därur. Till en början tänkte jag på henne jämt och samt, småningom mindre och mindre. Jag höll nog på att glömma henne, och jag skulle kanske ha gjort det, om hon inte sex år efter

Digitized by Google

mitt giftermål plötsligt kommit tillbaka hem och slagit sig ned i den grå staden... För ett halvår sen...

Jag minns den första gången vi stötte samman. Det var på en bjudning hos en av de fina bekanta, jag nu hade. Jag visste ingenting om vem jag skulle råka där; hon hade kommit två dagar förut, och skvallret hade inte nått mig än. När jag kom med min hustru, tog min vän oss vid armen och förde oss mot salongens ena hörn. — »Här är någon som det skall roa er två att råka, ni som ha rest», sade han; »fru Bang, får jag föreställa en umgängesvän och hans fru för er?» Jag hörde inte mer, jag kom mig knappt för att buga mig; det var *hon*. Mognad, blek, med samma bruna ögon, fast djupare, samma vita händer som jag drömt om. Jag darrade, medan jag drog min vän avsides och fick fram den fråga som brände mig på läpparna. »Håller på att skiljas från sin man», svarade han, »du för henne till bords...»

Ah, ah — den tid som följde... Hon kom i mitt hem, i mitt och min hustrus hem. Vi voro bland de få som inte dödligt tråkade ut henne i den lilla grå staden. Hon tänkte bo där till dess

Digitized by Google

skilsmässan var klar. Hon lyssnade till min hustrus berättelser om sina intressen halvt roat, halvt allvarsamt. Jag sökte föra in samtalet på henne själv, men alltid avböjde hon på ett eller annat sätt, oftast genom att sätta sig till pianot och sjunga. Barcarolen sjöng hon aldrig, men en kväll, då min hustru tillfälligtvis gått ut, avbröt hon mina frågor med den underbara melodien ur Cavalleria rusticana. Ah, denna melodi, där all själens lidelse och svartsjuka finns hopträngd så som all kärlekens längtan och berusning i näktergalens sång en julinatt... Jag kunde inte tiga längre, jag föll på knä framför henne och stammade fram: du, du, du, det är dig som jag drömt om i alla dessa år, dig som jag längtat efter, du måste bli min, hör du, du skall... Hon avbröt min bekännelse med en kort gest, tids nog för att förebygga att min hustru såg något, då hon kom tillbaka... Jag vet inte hur resten av kvällen gick, men sen den dagen sjöng hon aldrig mer Cavalleria rusticana, och jag fick aldrig mer vara ensam med henne förrän i kväll...

I kväll, just i kväll... Gode Gud, det var i kväll! Det är bara några timmar sen jag träffade henne, ensam. Det småregnade, ett ljumt

Digitized by Google

vårregn, och hon kom gående i skymningen inne i den stora parken, med ett gåtfullt uttryck i sina bruna ögon. Hennes ansikte var marmorblekt. Jag hälsade och stammade fram en fråga, om jag fick göra henne sällskap. Hon nickade tyst, och vi togo av inåt parken. Det fanns ingen grönska på grenarna än, men man märkte av dofterna i luften, att knopparna höllo på att spränga sina hylsor. Regnet började sila tätare, men det räckte inte till för att kyla mig. Jag brann som i feber, jag åt henne med blickarna som ett utsvultet djur. Jag var hungrig som den där majnatten för många, många år sen, då jag hörde henne sjunga första gången. Hon stirrade oavbrutet framför sig, hennes ansikte var orörligt och marmorblekt, och vi gingo utan att säga ett ord. Regnet silade. Med ens kunde jag inte hålla ut längre. Jag grep hennes händer, jag föll på knä för henne på den uppblötta stigen, och stammade fram samma bekännelse som en gång förut. Mina händer voro som eld, och min strupe var så torr, att jag knappt kunde tala. Ett ögonblick såg hon på mig, så rycke hon sig loss med samma gest som hos använt den kvällen, då hon sjöng Cavalleria rusticana... Vad minns jag mera?

Digitized by Google

Plötsligt hörde jag ingenting annat än sången hon sjungit då, svartsjukans och lidelsens sång, det ropade inom mig: hon föraktar dig — en annan skall ha henne — en annan, åter en annan — *henne* — jag rusade upp, jag högg henne i halsen och handleden, och —

Italienare där borta! Djävul! Sluta! Hur visste du det? Sluta med din Cavalleria — sluta — Cavalleria — din djävul, du har vetat det hela tiden, jag ser det på dina ögon — —

Det är bra, vaktmästare. Ring efter polisen. Fru Bang dödades i kväll klockan sju i stadsparken. Hon ligger strypt vid en av stigarna. Det var jag som gjorde det.

Digitized by Google

SÅDD OCH SKÖRD

Digitized by Google

Digitized by Google

SÅDD OCH SKÖRD.

— Baronescu — det var en konstig figur, sade min vän greve Borgacz en sommarkväll 1913. Vi sutto på en av gratisbänkarna vid friluftskonserten. Medelhavet sorlade ett tiotal meter nedanför oss. Över oss steg en mörkblå julinattshimmel; borta i öster lyfte månen sig ur horisontdiset, rödare och svullnare än någon nordisk måne jag sett. Orkestern hade just slutat *Lohengrin.*

— En konstig figur, upprepade greve Borgacz medan han rullade sig en cigarrett av regiens svartaste tobak. Han bodde hos m:me Hélène i tre månader, och ni kan tänka er m:me Hélène och jag voro överraskade.

— Hur så, greve? Era gäster bruka ju inte flytta.

Digitized by Google

— Nej, nej, men Baronescu betalade. Han var rumän, nämlich.

(Huruvida greven avsåg de båda sista satserna att stå i samordnat eller antitetiskt förhållande, vet jag inte. Jag har aldrig haft att göra med rumänerna.) Greven upprepade tankfullt:

— Ja, den Baronescu betalade. Han hade pengar. Han spelade, men försiktigt. Jag vet ej om han vann eller förlorade. Aldrig ville han höra talas om system. En vacker dag flyttade en jude till m:me Hélène, och så var det slut med Baronescus försiktighet. En jude (greve Borgacz använder beträffande personer av denna omdebatterade ras ett fylligare uttryck, som vi inte behöva utsätta), en jude klår fem rumäner, hur försiktiga de äro.

— Vad hette juden, greve?

— Cohgitz hette han, och han var ur Turkiet, där man har de värsta judarna. En liten tjock man med lockigt hår och oskyldiga ögon. Ingen kunde ana att Cohgitz ej var född i förrgår. En oskyldig blick och sådant hår, som de små barnens skyddsänglar hava, hade Cohgitz. Men listig som en orm, sog' ich Ihnen — en äkta saujude ur Turkiet. Ah, och Baronescu! . . .

Digitized by Google

— Vad gjorde Cohgitz med Baronescu, greve? Var det system?

— Ack ja. Som en orm spisar en höna, så spisade den Cohgitz Baronescu. Först nekade han att låna Baronescu pengar en dag i kasinot, då Baronescu spelat bort vad han hade på sig. Ni tycker måhända att Cohgitz borde lånat honom pengar (han hade tillräckligt på sig)? Cohgitz var aber klokare. Han nekade, och på grund därav fick den Baronescu hastigt en stor vördnad för honom. Sedan hjälpte den Cohgitz Baronescu att bedraga en krupiär — i tjugu minuter svor han på att det var den Baronescu som satt på numret och icke den gamla tyskan som verkligen gjort det. Vem kunde tro att Cohgitz kunde tala annat än sanning? Han hade stora, oskyldiga ögon och ett lockigt hår. Baronescu fick pengarna och kallade Cohgitz sin fader, sin moder och sin hjärtevän. Förgäves varnade jag Baronescu. Så började de spela system, den Cohgitz sitt system. De vunno i början.

— Vad säger ni, greve?

— Jawohl, de vunno. Hur skulle de kunna förlora, när den Cohgitz försvor sig varje gång det var möjligt och satsen tillhörde en utlän-

Digitized by Google

ning som ej kunde tala franska? Cohgitz talade franska — aber ich sog' Ihnen! Som en präst talade han franska och försvor sig tjugu gånger dagligen. Den Baronescu kysste Cohgitz på båda kinderna och kallade honom sin ende vän i Europa. De vunno, och så en dag gick den Baronescu ut från spelsalen, medan de spelade, ni förstår, för ett ögonblick. När han kom tillbaka hade de förlorat allt, hela kapitalet... Cohgitz svor därpå med halsen full av tårar, och huvudet vid den Baronescu sitt bröst. Baronescu gjorde sig fri utan att se på Cohgitz för att icke tro på hans eder och sade: »Gud skall giva oss igen det, broder». Den Cohgitz blev så häpen, att han höll på att upphöra med sin gråt, men lyckades behärska sig i tid.

— Det gick en vecka, och intet hände. Den Baronescu var som eljest, endast sade han att han väntade mera pengar från Bukarest. Cohgitz räknade på sitt system och talade ideligen om det med Baronescu. Då och då såg han på Baronescu i smyg, förbluffad över att han inte mördat honom. Men Baronescu sade blott, att när pengarna kommo, skulle de spela igen.

Digitized by Google

— Fick han pengar, greve? Ni menar inte att...

— Jawohl, på en lördag fick han pengarna! Femhundra francs — det var ej mycket, men nog sade Cohgitz, för att spela systemet. Skulle de icke gå genast i kasinot och spela? Baronescu sade: »I morgon, broder, skola vi spela. I dag skola vi förlusta oss. Har du pengar, broder?» — »Gud vare mitt vittne, broder», sade Cohgitz, »att jag är fattig som en bettlare. Se här!», och han visade sina fickor, som voro tommare än m:me Hélènes och mitt matskåp. Jag hörde vad han sade, och jag tänkte på en koffert, vilken stod i hans rum, järnbeslagen och med säkerhetslås; men jag sade ingenting. Den Baronescu sade: »Jag har nog för oss båda. Låt-om oss resa till Nizza. Där skola vi roa oss. I morgon skola vi spela.» Cohgitz gjorde som om han vore övermåttan glad, och de togo varandra under armen och gingo sin väg. Vad skulle jag tro? Jag visste ingenting, men jag började åter tänka gott om Baronescu.

— Tidigt nästa morgon går m:me Hélène till den Baronescu sin dörr och knackar på. Ingen

Digitized by Google

svarar, hon öppnar, och där är tomt. Koffert borta, allt, nämlich. Han har betalt sin räkning, och hon fäster sig ej därvid. Hon skyndar till den Cohgitz sitt rum och knackar på. Ingen svarar, hon öppnar, och även där finns ingen på rummet. Icke Cohgitz, men den Cohgitz sin koffert och alla andra saker nämlich. M:me Hélène ropar på mig, och jag kommer. Jag ser den Cohgitz sitt rum och jag börjar tänka allt bättre om Baronescu. Jag börjar tala om saken med m:me Hélène — och medan vi ännu tala, tjuter det i trappan. Aber es heilt, sog' ich Ihnen! Som en fördömd! Som en gris, nämlich, som man slaktar! Det tjuter, det tjuter; vi öppna, och det är den Cohgitz och hur ser han ut! Smutsig, förstörd, med sitt lockiga hår i oordning, och han tjuter, medan han raglar fram och tillbaka i trappan: »Var är den Baronescu! Var är han? Vid den levande Gut, jag skall strypa honom! Var är den Baronescu, Herr Graf?» — »Vad står på», säger jag. »Vad står på, herr Cohgitz? Den Baronescu är icke här», och jag börjar tänka helt väl om Baronescu. — »Ach, Herr Graf, det är förfärligt, förfärligt! Den Baronescu, jag skall strypa honom! Ni hör, herr Graf, ej sant,

Digitized by Google

jag tager er als vittne, han bjuder mig till Nizza för att vi skola förlusta oss, och så skola vi spela mitt system. Vi fara av, vi komma i tåget, och Baronescu säger: 'Broder, jag har vid Gud blivit bedragen av biljettmannen. Han har givit mig biljetter till Cannes och icke till Nizza. Skola vi ge järnvägsbolaget en förtjänst?' Jag säger: 'Ingalunda, låt oss fara till Cannes.' Till Cannes fara vi, och vi förlusta oss. Baronescu bjuder på mat, på att dricka, på förlustelseställen. Ah, Herr Graf, det är förfärligt, förfärligt! Jag skall strypa honom.»

»Vad nu då, herr Cohgitz», säger jag. »Han bjuder er på mat, på att dricka, på förlustelseställen, och ni vill döda honom?» — »Ja, jag vill deda honom!» tjuter den Cohgitz. »Klockan blir elva, och vi gå till det sista tåget till Monte Carlo. Vi äro glada, Herr Graf, och måhända är jag något drucken. Vi komma i tåget; det går av. Ingen kontroll finnes det vid stationen i Cannes, Herr Graf, men en konduktör är med på tåget, som besiktigar biljetterna. Konduktören kommer till oss och — ah, vid den levande Gud, Herr Graf! Jag skall deda den Baronescu, jag skall deda honom! Konduktören kommer till oss

Digitized by Google

och säger: biljetterna! Jag säger till Baronescu: 'Giv honom min biljett, broder'. Baronescu säger till konduktören: 'Här är min biljett'. 'Giv honom även min biljett, broder', säger jag, och konduktören dröjer framför Baronescu. 'Vad väntar ni på, konduktör?' säger Baronescu. 'Ni har fått min biljett.' 'Men denne herre?' säger konduktören. Den Baronescu stirrar på konduktören och säger: 'Denne herre? Skall jag betala för hela tåget? Jag har aldrig sett karlen förr.' Konduktören säger hårt till mig: 'Er biljett, monsieur'. Jag ropade till Baronescu: 'Broder, varför skämtar du? Giv honom min biljett'. Baronescu stirrar på mig och säger till konduktören: 'Karlen är berusad, konduktör. Om han inte har biljett, så visa honom av tåget.' Konduktören blir vred och skriker till mig: 'Fram med er biljett, och inga upptåg' — ach, Herr Graf, Herr Graf! Icke en centim har jag; jag ber till Baronescu på mina knän för att beveka honom, han går sin väg, och jag följer honom gråtande — — ach, det var förfärligt. Konduktören tar mig i axeln, han ropar högt, och vid nästa station, Herr Graf, kasta de mig av tåget. Jag skyndar hastigt runt tåget och upp på andra sidan, jag fin-

Digitized by Google

ner Baronescu, och konduktören kommer åter — — ah, Herr Graf, Herr Graf! Ännu tre gånger kasta de av mig, den Baronescu skrattar så att tårarna rinna, och tredje gången ropar konduktören på några karlar, som hålla mig med våld tills tåget går... Ah, Herr Graf, Herr Graf! Vid en liten station ute på landet lämna de mig, gråtande och ropande, och jag får gå till Monte Carlo, gå, Herr Graf. I tio timmar haver jag gått, Herr Graf. Vid den levande Gut, var är Baronescu, jag skall deda honom.»

Greve Borgacz avbröt sig i sin berättelse och småskrattade för sig själv, medan han rullade en ny cigarrett.

— Nå, och sedan, greve?

— Och sedan! Ni skulle sett den Cohgitz sitt ansikte nämlich, då vi förtalde honom, att Baronescu rest sin väg i hemlighet... Du mein Gott! — och ni skulle hört honom då han öppnade sin koffert och fann den tom på de pengar han stulit från Baronescu! Ich sog' Ihnen — det var oerhört! Och tänka er: en rumän, som lurade en jude ur Turkiet! Den Cohgitz var listig, han spisade den Baronescu som en orm spisar en höna, men den Baronescu — —!

Digitized by Google

Greven avbröt sig, med ögonen tindrande av sportsmannamässig entusiasm. Månen hade kommit upp ur horisontdiset och lyste, stor och blank som ett hundrafrancsguldmynt, från den nu genomskinliga sommarhimlen.

Orkestern ovanför oss stämde upp *Banditten-streiche.*

Digitized by Google

SANKT FRANCISKUS I MONTE CARLO

Digitized by Google

Digitized by Google

SANKT FRANCISKUS I MONTE CARLO.

Fridtjof Nansen berättar, att då han korsat Grönland på skidor och äntligen nått fram till de gästvänliga trakterna på västkusten, kände han om nätterna en dov och obetvinglig längtan tillbaka till den vita öknen därinne, till isen... Jag har ej haft tillfälle att korsa Grönland i hans spår och känna denna längtan tillbaka till isen, men jag har känt folk som varit under isen längre eller kortare tid, och som, när de äntligen kommit loss, genast gripits av längtan tillbaka. En av dem var herr Heinrich Schleussner, vars bekantskap jag gjorde i Monte Carlo.

Herr Schleussner, som var tjugufem år gammal, mörk, med ett sympatiskt ansikte, var icke blott en Typ (därpå var det ingen brist i Monte Carlo), han var även en Personnage. På hans visitkort stod:

Digitized by Google

Herr Heinrich Schleussner
Ministerialsekretär

Budapest.

Följaktligen behandlades herr Schleussner med aktning när han gjorde sitt inträde i den krets jag tillhörde, och vars sammanhållande band var bristen på alla existensmöjligheter. Skulle vår krets haft en symbol att bära i samlad trupp vid högtidliga tillfällen (som fackföreningarna på 1 maj), borde det ha varit en svångrem — en tätt åtdragen, ännu ej såld eller pantad svångrem. Det är tydligt, att herr ministerialsekretär Schleussner, då han uppenbarade sig i den, skulle mottagas med aktning och någon nyfikenhet.

Herr Schleussner anlände, då ännu okänd av oss, i oktober strax före den egentliga gräshoppsvärmen av spelare. Enligt vad vi senare fingo veta, tog han till en början in på Hotel de Paris (rum 35 francs om dagen). Efter en vecka flyttade han till Hôtel de Russie. Efter ytterligare tio dagar flyttade han till ett pensionat i Rue des Roses. I mitten av november var han mogen och flyttade in på ett möblerat rum i Beausoleil (den

Digitized by Google

franska delen av Monte Carlo), pris 35 francs i månaden — en månad betald i förskott. Av den packning, som prytt hans rum i Hôtel de Paris, återstod en kappsäck, som herr Schleussner förtroligt kallade sin tornister. På bottnen av denna tornister bar herr Schleussner, i likhet med varje annan Monte-Carlo-besökande, om icke en marskalkstav så en tiggarstav. Två dagar efter sitt inflyttande på det möblerade rummet gjorde han bekantskap med sin landsman greve Borgacz och blev dagen efter genom denne introducerad i den redan omtalade krets, vars överhuvud greven var, och där undertecknad var en ovärdig novis.

Jag minns för övrigt tillfället. Det var en strålande novembereftermiddag. Greve Borgacz, undertecknad och ännu en broder i vårt franciskanersällskap hade kommit ned till eftermiddagskonserten utanför kasinot; (gratis)musik var ej förbjuden av ordensreglerna. Vid ett av de betalande borden såg jag till min häpnad den av greven beskrivne herr Schleussner — längre hade han ej hunnit på försakelsens åttafaldiga väg. Greve Borgacz såg småleende på mig, och vi satte oss på en av de fria bänkarna. Efter en stund

Digitized by Google

kom herr Schleussner bort till oss och blev officiellt introducerad av greven.

— En förtjusande eftermiddag, mina herrar.

Vi instämde och utbytte ännu några åsikter med herr Schleussner, som var uppretad över att samma dag ha förlorat tio francs på ruletten. Tio francs — kunde han ha fått pengar hemifrån? Nej, ty efter ett par ögonblick anförtrodde han oss att han väntade dylika i morgon — kanske i övermorgon. Vi åhörde denna förklaring, som är jämnårig med kasinot i Monte Carlo, utan att småle. Därpå sade herr Schleussner plötsligt:

— Nej, nu är musiken slut. Tid att gå och få middag. Följer ni med, mina herrar?

— Tack, sade greve Borgacz allvarligt. Vi ha redan ätit.

Herr Schleussner lyfte ögonbrynen.

— Redan!

— Ja. Vi ha inte samma måltidstimmar som ni, herr Ministerialsekretär.

Herr Schleussner gick efter ett ögonblicks tvekan. Jag vet inte om han förstod.

En vecka efter ovan relaterade samtal voro gratiskonserterna i det fria slut. Samma dag mötte jag greve Borgacz i samtal med ministe-

Digitized by Google

rialsekreteraren, som tycktes något upprörd. Strax efter min ankomst rekommenderade han sig med den utmärkta hövlighet, som karaktäriserade honom och försvann i riktning mot kasinot.

— Vad nu då, greve? Har han pengar att spela än?

— Nej nej! Han vill taga sin *viatique,* på ett par dagar nämlich, tills hans pengar komma.

Viatiquen är den biljett och de pengar kasinot utbetalar till olyckliga spelare för att de skola resa sin väg och undvika att belamra träden i parkerna med löpsnaror.

Herr Schleussner tog sin viatique, sålde biljetten, som han fick, till en kypare, och levde ett par dagar i sus och dus. Vi blevo inbjudna och åhörde herr Schleussners skildringar av de lidanden han genomgått. Hela dagen förut hade han endast fått ett mål.

Detta var herr Schleussners katekumenperiod, vilken, som läsaren ser, tog litet tid.

— Varför reste ni inte hem, herr Ministerialsekretär?

— Hem? jag trivs här!

Det gick en vecka till, utan att pengar kommo. Vid slutet av denna tid uppenbarade han sig hos

Digitized by Google

greve Borgacz och anhöll om ett lån. Greven beklagade sin oförmåga.

— Men jag har inte ätit i dag, greve!

— Inte jag heller, herr Ministerialsekretär!

— Vad säger ni?! Har ni inte ätit i dag?

— Nej, herr Ministerialsekretär. I går åt jag däremot.

— I går åt ni! Äter ni då inte alla dagar i vanliga fall?

Grevens diskreta småleende i mustaschen öppnade insikten i en ny värld för herr Schleussner — en Ny Värld, där gatorna ej voro belagda med guld. Han ursäktade sig tafatt hos greven och tog avsked.

Det dröjde två dar innan vi återsågo honom. Han föreföll något medtagen av S:t Franciski diet (det kröp likväl fram att han fått smör och bröd samt kaffe, köpt på kredit i hökarboden och kokt över lampan). Han bar huvudet högt och omtalade att han funnit ett utmärkt sätt att fördriva tiden — att gå upp i kasinots tidningsrum och sitta där. Man höll *Pesti Hirlap, Az Est* och flera andra ungerska organ.

Vi gratulerade honom, önskade honom att inte

Digitized by Google

bli trött på lektyren och att inte bli tagen på bar gärning.

— Har man inte rätt att gå dit då?

— Nej, herr Ministerialsekretär. Inte då man tagit sin viatique.

— Ja, men varför stannar folk i Monte Carlo, sen de tagit viatique?

— Den som kunde svara på det! Nå, alla få inte stanna. Polisen är mycket pedantisk, herr Schleussner.

Herr Schleussner funderade på detta ännu då vi skildes åt.

Härmed var hans verkliga inträde i franciskanerordens Monte-Carlo-loge fullbordat. Ingen av oss som sett honom under katekumentiden hade kunnat ana vilken prydnad han skulle bliva för denna orden. Och dock torde den ha haft få mera fanatiska anhängare än herr Ministerialsekretär Heinrich Schleussner. Efter endast en kort tid var han lika invigd i dess regler som någon av oss andra; iakttog med aldrig svikande trohet de tre föreskrifterna om kyskhet, fattigdom och lydnad, och försummade inga tillfällen att enligt den helige ordensstiftarens förmaning

Digitized by Google

tigga för hans räkning. Och liksom för att herr Schleussner skulle få tillfälle till ännu högre fullkomligheter, ja till att bliva martyr för den goda saken, hemsöktes han med svåra prövningar. Då en månad förflutit efter hans inflyttande på det möblerade rummet i Beausoleil var även hyran utlupen, och han skulle gälda ny. Herr Schleussner var tyvärr icke i stånd därtill — beroende på en tillfällig försinkelse i postgången från Ungern, enligt vad han försäkrade sin värd; och påverkad av hans diskreta sätt lät denne honom bo kvar. Efter några dagar blev han emellertid påträngsam; herr Schleussners hem blev honom outhärdligt, och tidigt varje morgon, innan värden stigit upp, tog han sin tillflykt till parkerna för att undgå värdens italienska vältalighet. Då började alldeles oförberett regnperioden; parkerna blevo obeboeliga, och herr Schleussner sökte skydd, först i tidningsrummet, därpå, då han tyckte sig bespejad av vakten, i kasinots stora förhall. Visserligen hade han inte rätt att vistas där heller, men han trodde sig undslippa all uppmärksamhet i den hop av eleganta människor som trängdes där. För att få tiden att gå började han systematiskt läsa ett ungerskt-franskt ficklexikon, som

Digitized by Google

antikvariatet vägrat att inköpa. Han började på bokstaven *a*, läste noga och repeterade varje sida, under det han i smyg rökte de cigarretter (ofta stora, fina) som bortkastades av de promenerande i förhallen, och då och då bettlade för Sankt Franciski räkning av någon landsman, vars tungomål röjde honom. Dag efter dag satt han på sofforna i förhallen och studerade sitt lexikon; han hade redan hunnit sluta bokstaven *e*, och skulle just övergå till bokstaven *f*, då kasinot avbröt honom i hans filologiska studier. En civilklädd herre, som under en tid fixerat honom, kom fram till honom och sade:

— Monsieur, får jag be att se ert kort?

Herr Schleussner utgöt sig i förklaringar, som endast föga vittnade om den senaste tidens energiska självundervisning.

— Utan kort! Monsieur, får jag be er lämna atrium genast.

Herr Schleussner lämnade atrium. Ute regnade det, små, fina skurar. Hans sulor hade samma morgon gjort ett underligt motstånd, då han skrapade dem mot ett skrapjärn utanför kasinot... Han funderade ett par ögonblick och gick därpå ned till järnvägsstationen.

Digitized by Google

Dock ej för att lösa biljett till Budapest — ej heller för att söka tjuvåka dit. Han gick in i andra klassens väntsal, slog sig ned i en stol, framtog sitt lexikon och drog en suck av välbehag, innan han slog upp bokstaven *f*. Det var mycket komfortabelt i väntsalen. Det flammade en brasa i en öppen spis, stolarna voro mjuka och bekväma, och han kunde hålla ett öga på de resande genom dörren ut till perrongen och spana efter landsmän... Här skulle han trivas, tills regntiden var förbi, och det kunde inte dröja länge. Tanken på värden plågade honom ett ögonblick; därpå skänkte kontrasten mellan intervjuerna med denne hemma på rummet och den ro han åtnjöt i väntsalen, honom tröst.

Emellertid var det bestämt att prövningarna skulle följa honom. Då han i tio dagars tid studerat i väntsalen och just skulle övergå från bokstaven *o* till bokstaven *p*, ingrep ödet åter och satte just denna senare bokstav för hans vidare forskningar. En ny civilklädd herre kom fram till honom och sade:

— Monsieur, ni väntar på någon?

— Ja, sade Sankt Franciski lärjunge, icke helt lögnaktigt. Jag väntar på en vän.

Digitized by Google

— Gott, monsieur.

Den civilklädde herrn gick med en hälsning, men herr Schleussners halva osanning bestraffade sig. Dagen efter, då han just slagit sig till rätta i stolen, kom samme herre på nytt.

— Monsieur, ni har nu väntat på er vän i elva dagar. Var god och upphör därmed några ögonblick för att följa mig till gendarmeriet.

Herr Schleussner såg ut på de fina små regnskurar, som sköljde ned och prövade tankfullt bottnen i sina skor med tårna. Därpå följde han den civilklädde... Han förständigades att lämna furstendömets område samma dag.

Jag råkade träffa honom strax utanför gendameriet. Han meddelade mig sina erfarenheter och såg fundersamt på palmerna i kasinoparken, vilkas blad blänkte efter regnet. Det hade plötsligt blivit torrväder, och solen sken.

— Nå, vad tänker ni göra, herr Ministerialsekretär?

— Hm, jag vet inte.

— Gå och försök att få en viatique till. Det går ibland.

— Nej, då sända de mig i väg.

— Och varför i all världen blir ni här?

Digitized by Google

Herr Schleussner stirrade upp mot himlen, som var blålysande som en jättecampanula, därefter på Medelhavet, som var blåare än himlen, därefter på de tusen brokiga typerna, som strömmade fram och tillbaka.

— Regnperioden är nog förbi nu, sade han. Det bor en landsman till mig i Nizza. Jag tror jag skall söka upp honom. Jag kan nog få bo hos honom. Hälsa greven och de andra! Vi träffas!

Han började gå. Jag ropade på honom.

— Hur skall ni komma till Nizza? Ni har ju inga pengar... eller förlåt mig?

— Jag går dit!

Sankt Franciski lärjunge försvann nedför hamnavenyen på sin tjugutvåkilometers vandring. I stället för breviariet lyste det röda lexikonet i hans hand.

Någon tid efteråt hade greve Borgacz brev från honom från Ungern. Han hade fallit i armarna på en släkting på Promenade des Anglais i Nizza, ögonblickligen infångats, försetts med nya skor och under bevakning avförts till Budapest. Han arbetade åter i ministeriet, åt och drack varje dag och hade upphört att studera

Digitized by Google

sitt lexikon. — Dessutom var han nervös; trivdes dåligt, visste inte varför...

— Gott, was für'n Junge, sade greve Borgacz. Jag vill inte svära på det, men... *Varför* skulle han längta tillbaka hit? Just därför gör han det.

— Ni pratar, greve. Det är kostombytet nu i början!

Några månader senare hade jag själv avslutat mina ordensstudier i Monte Carlo och stod just på dess oansenliga station i väntan på greve Borgacz som lovat att se mig i väg, då jag såg honom dyka upp i dörren med ett leende i sin svarta knävelborre.

— Schleussner! Han är här igen! Han har just varit hemma hos mig. Han har bott i Mentone i tre veckor i sällskap med en landsman... De hade gått över hit till fots för att fråga mig om jag inte kunde låna dem två francs.

Jag stirrade på greven, för häpen för att säga något. Därpå kom konduktören skyndande längs tåget.

— En voiture, messieurs!

Jag steg upp, och genom fönstret skakade jag hand med den gamla ordensgeneralen.

— Farväl, greve!

Digitized by Google

Greve Borgacz smålog ännu en gång i knävelborren, medan tåget långsamt började rulla i väg.

— Au revoir! ropade han.

Digitized by Google

INNEHÅLL:

	Sid.
Signor Origonis whistspel	7
Signor Origonis farfader	25
Signor Origonis kärlek	43
Giulio Balbis försvinnande	61
Broder Hugues och Salomon Silberstein	97
Den vita råttan	131
Medan kapellet spelar	145
Sådd och skörd	161
Sankt Franciskus i Monte Carlo	173

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Hos AKTIEBOLAGET DAHLBERG & Co:s FÖRLAG
har förut utkommit av

FRANK HELLER

Den svenske förbrytaren Karlsson och några kollegor. 7:de tusendet. *1 kr.*

»Skall mottagas med uppräckta händer.»

Svenska Dagbladet.

Monsieur Jean-Louis Kessels papper.

Äventyrsroman. 4:de uppl. *3 kr. 50 öre.*

»Boken med ovanstående titel tillhör det bästa i den celebre författarens produktion. — — man läser Monsieur Jean-Louis Kessels papper med andlös spänning.»

Aftonbladet.

Yussuf Khans Giftermål.

Äventyrsroman. 7:de tusendet. *4 kr. 25 öre.*

»En *rolig* bok som få andra och på samma gång ett litterärt konstverk. Frank Heller har överträffat t. o. m. sig själv.»

Sydsv. Dagbladet-Snällp.

Herr Collins sällsamma äventyr.

Äventyrsnoveller i serieföljd. 6:te tusendet. *4 kr. 25 öre.*

"Vår berömde landsman är alltjämt i besittning av samma uppfinningsrikedom och samma galghumor, som präglade hans första framträdande. Det är alltid roligt att följa honom på hans strövtåg — hr Collin är som de flesta internationella svindlare ständigt på resande fot — och bevittna hans nappatag med ärkefienden, detektiven Kenyon, ty hr Collin är en kultiverad bov och en angenäm sällskapsmänniska."

Svenska Dagbladet.

"Få moderna författare på gebietet torde ha ett starkare och friskare grepp på det koncentrerade ämnet."

Stockholms Dagblad.

Digitized by Google

Sthlm, Svenska Tryckeriaktiebolaget 1917.

Digitized by Google

Digitized by Google

YC128546

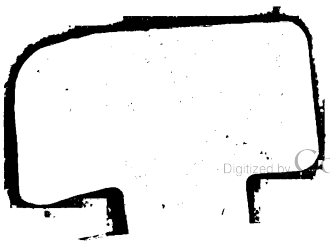

Digitized by Google

Digitized by Google